

יוסף אומץ

תרסא

כשמשננין יין בשבת אסור לעשות גומא בכנר שפורסין על הכלי לסגן בו רק ישוה הכנר לכלי וישפוך עליו בנחת ונעשית הגומא ממילא, וכשנסמר לסגן יוהר במאר שלא יסחוט היין שנשאר בכנר כי הוא איסור סקילה. ליתן כרכום לתוך האוכלין פסק בשלחן ערוך סימן ש"ך דמותר ראין צביעה באוכלין, ונראה שהוא הרין כמשקין. ולכן מותר לתת יין ארום לתוך יין לבן.

תרסב

אסור לסלוח כ' או ג' חתיכות צנן זה על גב זה אבל אחד אחד שרי. ונראה לי שהוא הרין אונרקעס שאסור למלחן כדרך שרגילין העולם, ולכן נהנחי למלחם קודם השבת.

תרסג

אסור לפרק האגוזים או לזוים מתוך קליפתן החיצונה הירוקה שקורין ליפולן.

תרסד

ברירה השאלטן אם לוקח האוכל מתוך הפסולת מותר ודוקא כדי לאכול מיר, אבל לא הפסולת מתוך האוכל. ולכן טוב לברין מבעוד יום מפני שחמשרתות אינן יורעות להבחין בין ברירה לברירה, וכן נהג אבי מורי החסיד ד"ל, וראוי לכל בעל בית להשגיח על זה ויראה למשרתת שלו באיזה אופן חברור שלא יהיה חילול שבת בכיתו.

תרסה

בכלים של פרקים איכא פלוגתא אם מותר להחזירם בשבת. ונראה לי דאפשר רגם המקילין לא תחירו אלא בכלים שאינן עשויין על ידי שרויבין ואפשר רביטתיהם לא היה ענין שרויבין ירוע ולכן לא היה הדרך להדקן כל כך אבל כלים שלנו מהתורקין על ידי שרויבין ליכא מאן דרשי. והכי רייק לישנא דטור שכתב לפי שאין דרך להדקן. גם כתוב בבית יוסף דרפוי ואינו רפוי אסור גם כן. לכן יש להחמיר בכלים שלנו וכן בחומרתא דקסיפתא שקורין כיום קנאף.

תרסו

אכן הכלים הנחלקים לנ' או ר' חלקים וכל חלק וחלק ממולא במיני מרקחות משונים זה מזה ועשויים להפחת ולהסגר על ידי שרויבין נראה לי היתר פשוט לפתוח ולסגרם דכיון דעיקר תשמישן בכך לא מקרי בנן וסתירה.

תרסז

אם מותר לאדם לעבור עבירה כדי להציל חברו מאיסור אחר איכא פלונתא דרבנחא הבית יוסף הביא באורח חיים סוף סימן ש"ו בשם הרשב"א שאין רוחץ השבת על הצלה מהעבירות שאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך ואפילו איסורא וזוטא לא שרינן ליה כדי להציל חברו מאיסורא רבה, ומסעם זה לא רצה הרשב"א לעשות מעשה להתיר למי שהוציאו בתו מביתו כחזקה לכופה להמיר לילך אחריה נ' פרסאות שהוא איסור ראורייתא כדי להציל מהמרת. אכן הבית יוסף פליג עליה דרשב"א שהביא בשם החוספות שני סברות לחר סברא אפילו אם ההמרה היתה בפשיעות בתו מותר לאביה או למי שהיה לחלל שבת בעבורה משום רחלול שבת פעם אחת הוי איסורא וזוטא לנבי המרה שחעמוד כל ימיה באיסור חילול שבת ושאר איסורים. ולאידך סברא אין היתר לעבור איסורא וזוטא להציל מאיסורא רבה רק היכא ראיכא למיחש לאיסורא על ידי אונס כגדון דלעיל רהוציאו בתו בחזקה אבל היכא דאיסורא רבה נעשית על ידי פשיעת העובר בזה לא שרינן אפילו איסורא וזוטא. וכסברא זאת האחרונה פסק המחבר בית יוסף בספר שלחן ערוך שלו סוף סימן הנ"ל למעשה, ואף על גב דבחיבורי זה אין רצוני לכתוב הריגים שרגילים לשאול להכם כמו שכתבתי בהקדמה מכל מקום כתבתי דין זה, ואף על גב דלפום רהיטא פליג עליה הנאון מהרמ"א בהנהגותיו לשלחן ערוך סימן ש"כ סעיף י' שכתב וזה לשונו, מי שרצים לאגסו שיעבור עבירה גדולה אין מחללין עליו את השבת כדי להצילו, מכל מקום כד מעיינינן ביה שפיר נראה דלא פליגי אהרדי שמהרמ"א לא כתב רק עבירה גדולה סתמא והיינו חוץ מהמרה ואם כן חילול השבת נגד כל עבירות שבתורה לא הוי איסור וזוטא ואדרבה שקולה שבת נגד כל התורה כולה אכן בהמרה איסור שבת בכלל כל העבירות שעוברת כל ימיה לכן שרי ההם וכמו שכתב בית יוסף להריא מלחא בטעמיה סוף סימן ש"ו הנ"ל.

תרסח

רבה הסכסלה להרבה בני אדם בהצעות הספות משבת למוצאי שבת ומיום טוב לחבירו או לחול. אכן בין השמשות לא החמרתו שהרי כל דבר שהוא משום שבות לא נורו עליו בין השמשות.

דיני סעודה שלישית.

תרסט

סעודה שלישית יש לזוהר בה במאד מאד, ומה רב שכרה שאמרו חכמינו ו"ל שניצול משיעבור מלכיות ומרינה של ניהנם ומחבלו של משיח וגוהנים לו נחלה בלי מצרים, לכן קיץ וחורף לא ישבתו מצוה זו, ואף על פי שבחורף אין אדם רעב כלל מכל מקום יאכל לפחות כוית ויסרר שלחנו גם כן כדי

יוסף אומץ

לחמין ויבצע על שני לחמין ויאכל מעט רגלים ומעט בשר לפחות ויברך על היין. והחכם עיניו כראשו בסעודת הבוקר לכלכל אותו במשפט בסעודה שחרית כרי שיהא רעב לסעודה שלישית, מה טוב חלקו ומה נעים גורלו.

תרע

יש מחלקים סעודת הבוקר לשנים כרי לצאת באחרונה ירי סעודה שלישית, ואף רלא עברי איסורא מכל מקום בעיני יש כאן חשש ברכות שאינן צריכות. וראיתי בימי חורפי בספר ישן שנעשה על זה שאלת חלום כמרומוני על ירי רבינו חם או מרדכי והשיב ש'חלקום לנמרי. וטעמים של המחלקים הוא כרי שלא יאכלו בסעודה שלישית אכילה נסה שבעור שבני המעיים פתוחים לקבל מאכל תאוחו יותר לאכול מאחר שהפסיק אכילתו, והלא ראגה אכילה נסה במה נחשבת נגד חשש ברכה שאינה צריכה, אף שלפי דברי הפוסקים אין כאן ברכה שאינה צריכה מכל מקום משמע מחוספות כל כתבי דלפחות איכא חששא וכן האריך כזה בחולעת יעקב. אחרי כתבי מצאתי בספר יש נוחלץ שהמחבר ההוא צוה לבניו שלא יחלקו סעודת הבוקר לשנים רק אם חל יום טוב אחר שבת.

תרעא

בזמן סעודה שלישית יש מנהגים שונים פה ועור באיזה קהלות קדושות שבארץ אשכנז היה המנהג מאז לסעוד קודם חפלת המנחה ובאיזה מקומות בארץ אשכנז וכמעט כרובא דעלמא המנהג לסעוד בין מנחה למעריב, וטעם של שניהם הלא הם כתובים על דברי המרדכי דעריב פסחים ורא"ש שם ושאר פוסקים. והנה בעת הגירוש היינו מפורז ומפורז בין יושבי הכפרים ועירות קטנות אשר סביבותינו אשר הנהינו עצמם מעצמם בלי מנהג לאכול בין מנחה למעריב ומפני שהיינו אז כמעט כבושים תחת ידם בחריהו גירונא לסעוד בזמן סעודתם ואחר כך כשהחזירנו עושה ניסים לעירנו לא רצו בני עירנו לפרוש מהמנהג שנהנו בהיותם חוץ לעירנו. והנה הכנסתי ראשי בעובי הקורא ברבר זה ועשיתי שהאביר ושופט בעירנו אשר היה פה בימים ההם בצירוף בני ישיבה חכמי עירנו הגדולים שהיו בזמן ההוא ואני הקטן נעשיתי גם כן או סניף להם הסכמנו כשהיינו בוער לחקן חשובה לצורך מה ולעין במילי דשמיא שמאז והלאה לא ישנה אדם ממנהג הקדום שנחיסר מאז ופקדם על פי ותיקין וגם מוכח כן מרדכי מהר"ל שהיה מנהג בארץ אשכנז והוכרו אז כן על פניו בבית הכנסת עם שאר הקנות שחקגנו אז גם נור האב"ד על השמש שלא לקרות בקיץ לבית הכנסת למנחה ער אחר אשר קשקש שבעה למען יהא לאדם זמן ועירן לאכול ולהחזיק ולשבת בזמן קריאת האכילה קודם מנחה דהיינו שקשקש ה' ער שבע וכן נחאסץ מאד ברבר זה הנאון חכם עירנו מהר"ר משה מענדלש וצ"ל וגור בהרם על השמש ומפני שהיו אז

יוסף אומץ

איוה פרנסים שמהענג וסרך רצו להשתעשע בסעודתם בין מנחה למעריב שאם יסערו קודם מנחה לא ידעו במה להביא זמנם בין מנחה למעריב החניפו לשמש בבריהם עד שלא שמע לקול סוריו וקרא לבית הכנסת בשש ער שלא היה העולם יכול לאכול ולשכוע ולהענג בסעודת שבת קודם שיבוא קול הקורא לבית הכנסת ועל ידי כן היה כמעט הכרח להעם שלא לסעור עד אחר המנחה וגם שהיו איוה יחידים שנתחזקו ונתאמצו ברכר לאכול קודם תפילה המנחה ולפחות לעשות ברכת המוציא קודם תפילה המנחה מכל מקום על ידי שהורגל השמש לאט לאט להקדים הקריאה לבית הכנסת שנה שנה קודם שלפניה כמעט נחבסל המנהג הקדום באכילה קודם המנחה מכל וכל וזה לעשות הגם כי רע ומר עלי המעשה כוחן לבות הוא יורע ועל ידי זה שאוכלין בין מנחה למעריב באים עוד לירי מכשול עון בשתיית מים כי היה המנהג פשוט פה שמי שמת אביו או אמו לא שחה מים אחר מנחה ועל ידי זה שסוערין אז מוכרחים לשחות מים.

תרעב

כשהולכין בין מנחה למעריב בשבת לסעור סעודה גדולה נמשך הרבה לפעמים קרוב ללילה עד התאסף העם יחד ועד אחר נטילתם או עד גמר הדרשה וכל כי האי נוגא החכם עניו כראשו שיאכל מעט פת ובשר בטרם צאתו מפתח ביתו או שימחר לאכול בסעודה לפחות כית מבעור יום. ואני נהגתי כשסעורתי במשחה בין מנחה למעריב והיה ררכי לכרך ברכת המזון קודם עריבת כרי ללכת לבית הכנסת שלא בושחי לבקש מבעל הסעודה שיתן לי מעט בשר ודגים כרי שאקיים סעודה שלישית על בשר ודגים כרכי חמר.

תרעג

ואם נמשך הרבה שלא נמלו יריהם עד חצי שעה סמוך לצאת הכוכבים מסור להתחיל לאכול, שלחן ערוך סימן רל"ב. לכן יש לדרקק בזה שלא להתחיל בסעודה קרוב ללילה בזמן הנ"ל.

תרעד

יש לומר עלינו אחר תפילה המנחה של שבת, כן הוא בחולעת יעקב ובסדר היום וגם בח"ח מוכח כן.

תרעה

בין מנחה למעריב רשבת אין קובעין מררש מפני כבודו של משה רבינו עליו השלום שמת בזמן הוה, ולכן נשתרבה המנהג שלא לרררש בצבור בזמן הוה כמו שרגילין ביום טוב, ואפילו מאז שהיה המנהג קבוע וחקוע

יוסף אומץ

לאכול סעודה שלישית קודם מנחה אף על פי כן מעולם לא ראינו ולא שמענו מי שדרש בזמן הזה. ומפני זה נראה לי דאיכא איסור רב שלא יאמר לחלמיריו בזמן הזה חוספוח או שום ספר.

תרעו

אכן לא מפני זה פטור האדם מרבירי תורה כי אין אדם רשאי לבטל ממנה ולא ימוש' מפיו אפילו רגע אחד רק כל אדם ילמוד כל זמן שאפשר לו לראות ואם יוכל לראות באור הנר שבכית הכנסת מותר לו ללמוד לאורו ולא גזרינן שמא יטה דכל שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה.

תרעז

אכן מה שהתחילו לנהוג איוה אנשים שכשיש להם סעודה בין מנחה למעריב מרליקין נר על ידי נכרית לא שפיר עבדי, ואף אם בשלחן ערוך כתב קולא זו וגם שמעתי שכן המנהג פשוט בכל מדינות פולין בסעודת מצוה מכל מקום ראיתי כמה פעמים מרבנן קשישי רמיתו לאוחם שהיו רוצים לעשות כן אפילו בסעודת מצוה וכל שכן היכא דאין סעודת מצוה. ונראה לי רסביא להאוסרין דהא דמחיר בשלחן ערוך היינו בין השמשות רעיולא שבתא דאי אפשר להדליק נר בהיתר ואכילה בלא נר אין כאן עונג שבת, אכן בין השמשות ראפוקי שבתא ההרלקה אין בה צורך גדול כי קודם שחחשך יכולים לראות קצת ולכשתחשך יכולים להדליק בהיתר, גם הסעודה איננה סעודת שבת. לכן אין להקל באמירה לנכרי שבות משום זמן קטן כרביעית שעה.

תרעח

בתיקוני שבת כתב מומרים הרכה מאד לאמרם סמוך לחשיכה ומי שתכבר עליו העבודה יאמר לפחות ברכי נפשי וכל שיר המעלות כמו שנרפסים בכל התפילות ונראה לי לומר גם כן תמניא אפי הוא מומר ק"ט שהוא חשוב מאד שיש בו שמונה אלפא ביתא ומאחר שנרפס בתפלות ספרדים מכלל שהספרדים אומרים אותו בפשיטות לחיוב.

תרעט

מי שנמשכה סעודתו השלישית של שבת למוצאי שבת ורצה לברך ברכת הסוון קודם תפילת ערבית כאשר הוא המנהג פשוט, אף על פי שמנעורי עמיתי על החקירה מפי ספרים ומפי סופרים למה זה שאין מתפללין ערבית באמצע הסעודה כבימות החול דסבירי דאיסורא הוא ולא ראיתי ולא שמעתי טעם מספיק, לעניות רעתי יהיה מה שיהיה אחרי שנחפש המנהג כן סעודה

יוסף אומץ

צריכין אנו לדון ולהורות איכנה ינהוג ברצה וכן אם ראש חרש בשבת או ביום א' שאחרינו כרח מה לעשות בעילה ויבא. והנה מצאתי בעמק ברכה שהביא דעת שלחן ערוך סימן קפ"ה כלי שום חולק דלעולם אולנין בחר התחלת הסעודה בין בשבת ראש חרש פורים חנוכה וכתב בן המחבר עליו בהנהיגה והוא הנאון מהר"ר ישעי' סג"ל וצ"ל שנסע לירושלים וזה לשונו, אמר לי מורי מהר"ר לוריא ז"ל מלובלין (הוא שנקרא בכינוי יונג ר"ש לאפוקי מהר"ר לוריא ז"ל בעל חכמת שלמה וים של שלמה) רכך הם פסקן של רבירים מי שנמשכה סעודתו של שבת בחוץ הלילה יזכיר רצה בברכת המזון ספני שמצוה להוסיף אשבת ואם היה ראש חרש בשבת ואין בהוספתו מצוה אפילו הכי מאחר שמוסיפין אשבת וכל זמן שהוא שבת או הוא ראש חרש על כן יזכיר של ראש חרש גם כן, אבל ראש חרש שחל באמצע השבוע ונמשכה סעודתו לחוץ הלילה לא יזכיר ראש חרש מאחר שאין בהוספתו מצוה, וכשחל ראש חרש ביום א' ונמשכה סעודתו כמציא שבת או לא יזכיר רצה אלא יעלה ויבא מאחר דבאמת עתה ראש חרש ושבת כבר הלך לו אלא שמוסיף סעודתו לא נכון לעשות העיקר ספל והמפל עיקר, עד כאן לשון ההנהיגה. והאמת שאניני כראי להכריע בין ההרים הגבוהים והרסים רק אכתוב מנהיג, והוא שלא רציתי לזו מרבירי הנאון קאר"ו שחם להלכה כסימן הנ"ל כמו שהעתיקו לשונו וגם הנאון מהר"ר איסרלש כתב בהנהיגה סימן רע"א סעוף ו' על סברת קאר"ו הנ"ל שכן עיקר ודברי מהר"ר ז"ל הנ"ל הם כדברי נבואה שלא כתב סברתו סמי היא לכן עשיתי לי דברי הגאונים קאר"ו ומהר"ר א"י ז"ל הנ"ל ומחבר עמק ברכה הנ"ל עטרות לראשי לנהוג כחתייתו. אכן מי שרצה לנהוג כדברי מהר"ר ז"ל הנ"ל ומהר"ר ישעי' ז"ל ויחלה עצמו במה דאניהו בראי וראו דברי הגאונים ז"ל הנ"ל לפנייהם כתובים על ספר ואף על פי כן פליגי עליהו ואם כן בודאי ידעו בטעם נכון מה ראו על ככה ומה הניע עליהם לחלוק על הגאונים הנ"ל ויכל לעשות כן ויקבל שכר על כונתו שהיא לשם שמים. וטוב משניהם להחפץ ערבית בזמנה עם הצבור שבו יצא דעת כולם ומצוה גוררת מצוה.

תרף

ואגב ראיתי לכתוב מה שראיתי בימי חורפי הסעות שנוהגים הכחורים ובעלי בתים שהם שמחי לב בסעודה שרגילין לחלק ברכת המזון לר' או לה' ומחלקים איוה ברכות שלא כדן לעניות רעמי כי נראה לי שראוי כל אחד שיאמר ברכה שלמה והמה מחלקים בכל מקום שמתחיל ככתב גדול כנון ועל הכל שיש שם הפסקה ועל הנסים וכן ובנה רצה ויעלה ויבא, ובעיני לא שפיר עברי כתמיהה הרא"ש שהביא הסור סימן רפ"א באורח חיים על שכשבת אומרים הקהל מקצת הברכה והחזן גומרה, ונראה לי רהינו מנהגנו בתכל יודוך ואף על פי שבכל הקהלות כן המנהג ולא חיישו לחסיהתו יש

יוסף אומץ

לחלק רשאי החם שאין השיץ מוציא הצבור לאפוקי ברכת המזון שהמומן מוציא חבורתו אף על פי שכתבתי לעיל שבעל מעשה ירקק לברך כל ברכת המזון בעצמו אף שמוסנים עליו מכל מקום כיון שהמומן בא להוציא אחרים נראה לי שצריך לומר ברכה שלימה.

תרפא

וכן במוצאי שבת בסעודה כשמקצתן החפלו ערכית וקצתן לא או אם הסתרך החפלו, ערכית הסנתג כשבא לומר רצח שנותן הכוס למי שלא החפלו ערכית כדי שיאמר רצה וכשמגיע לובנה חזור ונוסל הכוס ממנו וססיים ברכת המזון, ואין ראוי לעשות כן רק להתחיל בתחילה הברכה רחמינו רחם ולסיים בסיומו רחמינו בונה ירושלים אמן, ואף אם יש לסצוא סמך קצח שאין איסור בדבר וכסנתגנו בהכל יודוך ולפרש דברי הסור סימן הנ"ל רוקא באינו יורע רק חצי הברכה מכל מקום על זה ועל כיוצא בו קורא אני מהיות טוב אל תקרא רע.

אתר שסימתי בזה כל סדר ימי המעשה וסדר השבת לילו ויומו אתחיל לכטוב סדר מעשה כל ימות השנה מרי"ח ניסן על פי הסדר.

דיני ר"ח.

תרפב

סנתג הנשים שלא לעשות מלאכה בראש חרש רק מלאכות הבית בישול ואפייה וכיוצא, וסנתג זה יש לו עיקר גדול ממררש ופוסקים שהנשים וכו לעסרה זו להיות להם ראש חרש ליום טוב על ירי שלא פרקו נומי והב לעגל ולכן הנשים שעושין מלאכה הכביסה והגלוה בראש חרש איסורא עברי, וכן מה שמקילין הבחולות המשרתות לעשות מלאכה החסירה לעצמן ונשתרבר להן סנתג זה סמנתגן שאחר ראש חרש אב גם הנה איסורא עברי דרוקא החם איכא היתרא בכך שאין האיסור מבורר כל כך כמו בראש חרש. וכבר זכיתי לראות בכתב ידו של אבי סורי וקני החסיד הר"ר איוק נורילינג וצ"ל שהיה שיץ פה אף על פי שלא היה נעים ומירות רק לחסירותו בחרותו לשיץ כי הימים האלה היו טובים מאלה שאז שגאו הנוחנים בקולם ררשה אחח שדרש בקהל עם שבה וראש חרש חמו וכתוך דברי מוסריו קרא גם הוא חגר על זה שהתחילו הנשים כימיו להקל במלאכה ראש חרש, לכן כל בעל נפש יזהיר לבנות ביתו במאר על ככה.

תרפג

סצוה להרבות בסעודת ראש חרש. ואיתא בסור בשם הפסיקתא דכל מונוחיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה חץ ממה שמוציא

יוסף אומץ

בשבתות וימים טובים וראשי חרשים וחולו של סוער ומה שהתינוקות מוליכין לבית רבן אם מוסיף מוסיפין לו ואם פחת פוחתין לו. וכתב בת"ח וזה לשונו, שמעתי שיש מקום במערב (היינו ארצות המערב הלא חמה ברכריא) נוהגין לכבדו בלילה להרליק נרות כמו בשבת, ער כאן. ולכן טוב שלפחות ירליק נר אחר בפסוק מוסיף על הנרות שמנהגו להרליק כשאר ימות החול.

תרפד

סעות יעלה ויבא בתפלה ובכרת המזון הלא חמה כתובים בפרק מיוחד.

תרפה

ביעלה ויבא כשאומרים אותו בכרכת המזון יש שאין אומרים כי אל מלך חנון רק כי אל חנון וכן נהגתי מאז נראה אלי כך בחלום.

תרפו

כשיחיד אומר הלל איכא פלוגתא אם לברך עליו אם לאו ואף על פי שהמנהג פשוט לברך מכל מקום כתב בהגהת שלחן ערוך שיוחר אדם לקרותו בצבור כרי לצאת מן הספק. ובהגהות מנהגים כתב בשם חש"ץ שאם בא לבית הכנסת בשעת חפלת שמונה עשרה של הצבור יקדים לוטר הלל קורם חפלת שמונה עשרה כרי לקרותו עם הצבור, ועל כל פנים המנהג פשוט לברך ביחיד. ועוד כתב שם בשם יש אומרים דאם אומר לשנים שיאמרו עמו ראשי פסוקים הוי כרבים. לכן יש לדקדק לפחות בזה ולא כמו שרנילים לאמרו רק ביחיד ואפילו יום טוב וחנוכה שאין אומרים הלל ברילונ ואו מחויב לברך לכולי עלמא אפילו ביחיד מכל מקום טוב לוטר הורו לשנים שאז אחי שפיר לישנא דהורו דהוי לשון רבים לנוכחים.

תרפו

כשמקריא החזן יאמר נא ויאמרו נא יש להקהל לאמנם עמו בלחש אף על פי שחזרין ועונגין הורו לה' וגו', כן כתב בסדר היום מילחיה בטעמיה דאחר שברך לגמור את ההלל אין ראוי לו לרלג יאמר וגו'. אכן אין מנהגנו לברך לגמור. שמה בשונג יחסר מלה אחת.

תרפה

אמר להפסיק בהלל אפילו כשקורין אותו ברילונ רק לשאול בשלום לסי שצריך לנהוג בו כבוד ולהשיב שלום לכל אדם, וכשגומרים ההלל רין ההפסקה בו חמורה בכל חומרת הפסקת קריאת שמע. חורו דהלל במלאפיים ולא בחולום.

יוסף אומץ

תרפט

בראשי חרשים איכא שינוי נוסחאות כינינו האשכנזים וכן מדינת פולין, שהמה נורסין זכרון לכולם היו בלא יורד רהינו לשון עבר רצונם לומר כומן כנן בית המקדש ונירסחני היא יהיו בירד שהיו זכרון שיה שפחותינו תחת קרבנותינו. עוד הם נורסין ושירי דוד עכרך נשמע בעירך לשון תפלה רצונם לומר שאנחנו נוכח לשמעם ונירסחנו נשמעים בעירך והוא כמו הנשמעים. ולפי נירסח שניהם לישנא דאהבה עולם חביא להם אינו מיושב שפיר דהוי לן למימר חביא לנו. ונראה לי רקאי על לעמך שאומרים בתחלה ראשי חרשים לעמך נתת, ואין הכרעה קטן כמוני מכרעה בין שתי הנירסוח איוו מהם עיקר רק אני אומר בדרך כלל על כל כי האי גונא שכל מדינה אין לה לשונות כלל מנירסחה כמו שאכתוב לקמן.

תרץ

במוסף שבת וראש חודש יש לומר אלהינו ואלהי אבותינו רצה במנוחתנו וחרש עלינו את החרש הזה ויש לחתום תשבתות להם הורעת וראשי חרשים להם קבעת כנוסחאות רפוס פולין, לא כשאר רפוסים שהנוסחאות בהם איפכא כי ראש חרש תלוי בקביעות ולא שבת. ואף על פי שכתבתי לעיל שלא ישנה אדם לשון מנהג המדינה מכל מקום אחרי שלשון הזה מנומנם אפשר קרוב לומר שמעות נפל כסידורים.

תרצא

כתב מהרריה טריוש הנ"ל שהמנהג פה ורנקבורט לומר בחורש וארז ולכפרה פשע שיש בנוסח י"ב לישני בקשה לכן בעיבור אנו מוסיפין עוד לשון אחר. וכן מנהג פשוט פה.

תרצב

אותם הקובעים משתה וסעודה ראש חרש בציאתו סמוך למנחה לאו שפיר עברי, ולו אינם עושים משתה כלל החרשתי אבל לעשות סעודה משתה בערכית אחר צאתו וביסמא לא עברי וראי הוי כיווי לקרשת ראש חרש.

תרצג

ורומה לזה קראתי חגר סאו על השותים במזרקי יין ביום א' מפני שאינם הולכים לרחובות קריה ובשבת אינם שוחין ומקצצים אפילו יין לקירוש ולוקחים סין גרוע וביום א' אם הוא בא לחברותו חברותה ראויכיים שוחים סין משובת, אי להם.

יוסף אומץ

תרצד

יש מרקרקין שאוכלין סמוך למנחה אף אם אינם קובעים סעודה רק שיוכירו של ראש חדש, ומצאתי בספר דרך חיים שהמחבר היה ר' מנחם די לוויאנו שאכל בראש חדש נ' סעודות כדי שיהיה יכול לברך ברכת המזון עם יעלה ויבא דהיינו אם היה ראש חדש רק יום אחד אכל סעודת מצאי ראש חדש דהיינו סעודת לילה בראש חדש, אבל אם היה ראש חודש שני ימים לית לן בה ביום א' בראש חדש רק ביום ב' בראש חדש.

תרצה

אם נמשכה הסעודה לחוץ הלילה אם מברכין ברכת המזון אחר חפלה ערבית ליכא שום ספקא דכולי עלמא מורו שאין מוכירין יעלה ויבא וכמו שכתבתי גבי פורים, ואם מברכין קודם חפלה ערבית כתבתי לעיל גבי סעודת שבת שנמשכה עד הלילה.

תרצו

כשחולץ התפילין בראש חדש לא יחלצם בעת שמתפלל מוסף מפני כיסול הכונה רק יחלצם קודם מוסף ויקפלים אחר קריש שאחר מוסף, ואם אין לו מקום להניחם בלי כיסול יחלצם ויקפלים קודם ובא לציון.

סליק דיני ראש חדש ועתה אנהיל

דיני חודש ניסן

זה אחר זה עד אחר חג הפסח ומשם ואילך כל מעשה ימות השנה על פי הסדר.

תרצז

ראיתי מרקרקים שלא לאכול כל חודש ניסן עדשים וכן בשאר כל הימים שאין אומרים בהן תחנון מצד קדושת היום עצמו, לאפוקי מילה ונשואין, ולפי רעתי הוא מנהג ותיקין מפני שערשים מורים על אכילות כמו שכתב הסור בהלכות תשעה באב. ולכן אין לשנות המנהג.

תרצז*

כשיש אחר ראש חדש ניסן שבת אחר מלכר שבת הגדול דהיינו בכל הקביעות חוץ מכשחל ראש חדש ניסן בשבת אז המנהג פה לומר בשבת שקודם שבת הגדול פיוט דהפסקה שניה מאחר שמפרשת שקלים עד פסח יש פיוטים בכל שבחות שביניהם חוץ משבת זה לא היה נחיא לקרמונינו להיות שבת אחת פנויה ביניהם לכן לעולם אומרים פה פיוטים שני הפסקות.

(*) סימן תרצז נכפל בתשריגנאל.

יוסף אומץ

תרצח

מה אין מנהג להפסיד בשבת הגדול הפסרת וערכה אפילו חל להיות בערב פסח רק מפסירין ההפסרה השייכה לפרשה ריומא.*

דיני נקיות מחמץ.

תרצט

ישראל קרושים הם ומנהגם לגרר חמץ בכל מקום שהוא אפילו מכותלים וכסאות וכיוצא אפילו בקרקע בית החורף ועוד יש מחמירין אפילו בשאר קרקעות, ואף שחומרות אלו גדולות הן ער מאוד וכמעט לבלי צורך מכל מקום מנהג יפה הוא לבער החמץ כל מה ראפשר.

תש

אכן מה שעל ידי כן הורגלו העולם שלא לאכול אחר הגרירה והנקיות עזר בבית החורף עד הפסח ולפעמים נמשך הרבה שמונת ימים שאוכלין בין חגור לכירים ואפילו בשבת הוא בעיני שטות גדול דחמץ מה לי הכא ומה לי החם ואדרבה בעיני טוב יותר לאכול אחר הנקיות בבית החורף שאז רגילין ויודעים להזהר מהפירות שלא יפלו לארץ מה שאין כן כשאוכלים בחוץ שאין רצונם להזהר וגם אי אפשר להזהר מפני שכני ביתו עם הילדים נפוצים בארבע כנפות הבית מפני שאין להם מקום קבוע המחזיק כל בני הבית לכן לא מנעתי אכילתי מבית החורף אפילו לילה אחת רק פזרתי חול על הקרקע והזהרתי בני ביתי על שמירת הפירות בכל האפשר ואחר ביעור החמץ צויתי לכבד הקרקע מהחול באופן שלא היה אפשר לישאר בבית החורף שים פירותיו. אכן כיום ארכעה עשר אכלתי החמץ כסוכה או כשאר מקום שהאיר שולט שם באופן שהתרגנולים או העופות יאכלו הפירות וגם אין זה צריך כלל רק עשיתי כרי לקיים המנהג בקצת ומפני שרגילים לעשות בבית החורף צרכי הפסח.

דיני לישות המצות.

תשא

המים שלשין בהם לא ישאבם כלל מבעור יום רק סמוך לבין חשמשות. ורובא דעלמא מטעו סעו שמקפידים דקא חיכף אחר יציאה מבית הכנסת והורוין ביניהם מקרימין לשאוב כסרם יצאו מבית הכנסת ובפרט כמי מצות המצות מקרימין ביותר דלפי טעויותיהו המקרים לשאוב הרי זה משובח ובאמה הדבר הוא בהפך רבהקדמה איכא איסורא ובאיחור אין קפידא רק שלא ישאבם

* בהגות של ר' משה מיינץ: כי מה לנו לביעור מעשר - נחוג כצנן יוסף - בשם דף ביה.

יוסף אומץ

בציאת הכוכבים, לכן אין לו להקרים כלל לשואבם מבעוד יום שעוד כין חשמשות לפניו לשאוב בהם וזמנם ברכיעית שעה.

תשב

האנין שלשין בו וכן הכלי שמי הלישה בו אל יהיו מנחשת שממהרין להחמסם, כן הוא בהנהות מנהגים.*

תשג

עור כחבו שאם התקופה נופלת אחר שאיבתן יחלו בהם יחר על ידי משיחה שלא יתחממו המים מירו כשרוצה ליטול היתר.

תשד

יש לרקק בזהירות גדולה לעשות עיסות קטנות היוחר אפשר. ומה טוב שלא לעשות עיסה גדולה יותר מעשרון שהוא שיעור חלה שהוא בקירוב קסח הנכנס לחוך כלי המחזיק מרה וחצי ורנקבורטיר** במרה מחזקה ולא נרדשה. בא וראה כמה רקקו חכמינו ז"ל על עיסות קטנות כשיעור הזה שהרי לרעת קצת פוסקים התירו למרוד ביום טוב של פסח שיעור חלה מה שהוא איסור נסור בשאר ימים טובים וכל כך למה אלא כדי להרכות כשיעור חלה. וראוי להשגיח על זה גדולי ולומדי העיר ואני בעצמי הולך בימים האלה בכית האופין כדי להשגיח על זה ועל שאר איסור. כווא ונחזיק טובה למנהיגנו שהם בחרו דיני העיר ומשלמים להם שכר בסלה שילכו תמיד בכל הימים לרבות הלילות האלו לבית האופים ולהשגיח ולהזהיר את העם מחמץ.

תשה

לישת המצות ועריכתן וגלגולם ונשיאתם צריך שיהיה הכל במקום שאי אפשר לבא שם נצוץ מהשמש ולא זו אם החמה זורחת אלא אף זו אם בעת ההוא יום מעונן מכל מקום צריך ליותר לעמוד במקום אפל וקר.

תשו

שלא להשהות העיסה או המצות אפילו רגע אחר בלי עסק כי השהיות מצטרפות לשיעור שאמרו חכמינו ז"ל. גם אם העיסה חמה על ידי עסק או על ידי קירוב האש בשיעור קטן מחמצת. וטוב בעיני שמיר שבאים עיסות לשלוח יעשה מהם מיר מצות וישים מיר לחוך התנור. אכן לא יתחיל ללוש עד שישרפו העצים בתוך התנור לנחלים והנחתם מחזיל להתציא האש מן התנור. ורע עלי המעשה מקרמונים שהיו נותנים עיסה לחניק לעסוק ובקל בא לירי חימוץ.

* בהנחת של ר' משה מיינץ: עיין רש"י חולין ג' ע"ב.

** בהנחת של ר' משה מיינץ: עיין לעיל סי' תקס"ה.

יוסף אומץ

תשז

טוב ויפה להיות לכל מצה ומצה מגלגל וברול וסבין מיוחד ולפחות ידקרק שלא יהיו כלים אלו פנויים ממלאכתן רק יצאו מיד אחר ליד חבריו וכשאחר מחללים האלו מונח פנוי קצת ידקרק לנגוז סרס יקח אותו אחר מהעוסקים במצות וישחמש בו פעם שנייה ועיסה בעיסה נגעה.

תשח

העסק בעיסה ובמצות צריך שיהיה בכח ולא במשמוש וספוח הירים או כרפיקות המגלגלים שקורין וועלגר העלצר או ברקירות הברולים דהיינו שסופל איזון בלי"א וברקירות הסכנים כשרוקר בשניהם על יד על יד ולא במהירות כי על ידי ענינים האלו העיסה מתחממת יותר משהיא פנויה מכל וכל כי על ידי עסקים כאלו העיסה מתחממת ואז סמרתה להחמסץ בזמן קטן. ואני נהנתי לדקור המצות בעצים קטנים ובין כל מצה ומצה משניח על זה שזורקים העץ שרקרו בו.

תשט

לכן אם ננסה המצה ככל עשייתה והאדם יראה לעינים שאינו יכול להביאה חיכה לחוך התנור וכל שכן אם עומד לפני התנור בקרוב לאש ומצה ערובה ועשויה בידו שאז בוראי ממחרת להחמסץ לא יעסוק בה באופן הנזכר למעלה על ידי על יד רק טוב לשברה ולחזור לערכה ולתקנה, הנם שלכתחלה אין נכון לעשות כן מכל מקום הוא טוב יותר מלעסוק בה רין עסק בישי. אין לא ירבה לו נושאי מצה רק א' או ב'.

תיקון המצות.

תשי

וספני שמילי והירות דחיקון המצות נפישין ואיסור חמץ הוא איסור כרת לכן ידקרק כל בעל בית שהוא בעצמו ובכבודו אצל תיקונם מראש ועד סוף ולפחות חיכה אחר הלישה יהיה שם עד שיהיו כל המצות בתנור. וטוב יותר שהוא לא יעשה שום מלאכה למצות רק ישניח בידו שאח על כל העוסקים שיעסקו כרינים הנ"ל. ובפרט צריך דקרוק גרול על נושאי המצות שלא יהיו אוהם ביריהם ובפרט סמוך לתנור, ואף אם עסקיו גרולים מחמת היריד אשר פה עמנו מכל מקום אל יכנס בספק כרת בכל פרוסה ופרוסה שיאכל מפני כסף הנמאם או יעמיד משניח אצל תיקון המצות. ויראה שיש לו פנים לרבר קשות נגר אשחו והעוסקים אם יעסקו שלא כדון. ואני נהנתי להעמיד אחר מיוחד שבחלמירי אצל התנור כדי להשניח שלא יעמוד אחד אצל התנור בקרוב לאש ומצה ערובה ועשיה בידו ואמרתיו לו שהוא

יוסף אומץ

יורו את הנחתום שיחנה מיד לתוך התנור ואם לאו ישרוף אותה מזה, ומה יהיה נחשב מזה אחת או שתיים נגד כרת, כי ידוע לכל אדם אם יבא ומנו למות ח"ו ויכול לפרוה את נפשו בכסף וראי כל מסמגנים לא נחשבו לכלום ובאמת הוא רק עולם הוה ואם לא ימות היום ימות מחר הכל למיתה הם עומדים כל עת, קל וחומר בן בנו של קל וחומר כל כסף וזהב שבעולם לא יהיה נחשב לו לכלום נגד מיתה עולם הבא חס ושלום שם חי וקיים לעולם.

דיני בדיקת חמץ.

תשיא

המדרקקים נוטלים ידיהם קודם שיברכו הברכה שלפני בדיקת חמץ כדי שיברכו בנקיחה.

תשיב

כתוב בטור ושלחן ערוך אסור לרבר אחר הברכה עד שיתחיל לבדוק. וגראה דגם אחר שכבר התחיל לבדוק אף רליכא איסור לרבר*) מכל מקום טוב שלא ידבר מה שאינו צורך לבדיקה כדי שלא תחבטל כוונתו בבדיקה.

תשיג

טוב להיות אצל חבדוק עששית ונר דולק בתוכה מלכד. הנר שבידו ממש למען יוכל להכניס הנר בחורין אשר הם סמוכים לחלונות מקום שהרוח שולט ולא יחוס על כבוייו על ידי שיוכור שאף אם יכבתו הרוח יחזור וידליקנו תכף. ואם אין לו עששית לפחות יתן לנער ההולך עמו גם כן נר דולק בידו.

תשיד

יבדוק במתחן ככוונת הלב כדרך שאמרו בבדיקת הסכין כי כל דבר הנעשה בלא כונה אין פעולתו עולה יפה. וגרולה מוז מצאתי בספר בן שועיב שאפילו האוכל שלא ככוונת הלב רק לבו טרור במחשבות אחרות אכילה ההיא מוקת לאדם. יבדוק בדקדוק בכל החורין וסדקים בכל האפשר כי בדיקת חמץ ראורייחא וצריך כוונה.

תשטו

מי שאינו מבין לישנא רכל חמירא ילך אצל חכם וילמדנו או יאמר אותו כלשון אשכנז, ואם יאמר אותו כלשון שאינו מבין לא יצא ידי הביטול שהיא מצוה ראורייחא.

(*) בגראה נשמטו בחאריגינאל כגון איזה תיבות.

יוסף אומץ

תשטז

ששטס כפוסקים שאין שום היתר שישיאר אדם בכיתו העריכות הגדולות שלשין בהן כל השנה שאי אפשר לנקרן שלא ישאר בהן בין הכל כזית, לכן צריך ליתנם כמתנה לנכרי.

תשיז

ואנכ זה אמרתי לפרש אופן המתנה להערל כי הרכה נכשלך שאומרים לו בשעת הנתינה אחר הפסח אחזן לך ב' או ר' פשיטים וזהו איסור גמור ראורייתא דהוי מתנה על מנת להחזיר, אכן רשות בידו לומר לו אני מוכר לך בער ב' פשיטים או נותנו לך כמתנה ואפשר שאעמך לו אחר הפסח ואקחנו סמך כפי רצונך.

תשיח

וכן איסור ליתן להערל החמץ סגור במסגרת כלי מפתח ביד הערל או צרור וחתום רק יתנו לו פתוח ויתן לו כמתנה גמורה כנוכר לעיל.

תשיט

אופן היתר הנ"ל כמתנה הוא רוקא כשמוסר החמץ לרשות הערל שקונתו כפשיטה אבל אם נותן החמץ וכליו בחדר מיוחד ונתנו המפתח לנכרי צריך למכור לו החדר וכל אשר בו שיקבל מהנכרי ב' או ג' פשיטים דאו הכסף קונה את הקרקע ומסירת המפתח לא תוי רק כדי שלא יוכל הישראל לחזור מסתנתו וליקח החמץ לרשותו ואפילו מכירה וקבלת הכסף לא מהני אם נשאר החמץ בבית ישראל רק אם סקנה לנכרי החדר שבו החמץ אבל אם נותן החמץ בשירה חיבה ומגדל ומוכרם לנכרי בכסף לא מהני דכמסלמלן אין כסף קונה ואין תקנה רק שיתנם לרשות הנכרי או אם החיבה קטנה שיוכל הנכרי להנביחה או יש לו תקנה שיקנה הנכרי בהנבחתו אפילו בלא כסף וגם יתן לו המפתח.

תשך

מהר"ץ עליו השלום ממעניץ אסר להשהות קסח חסין או כוסמין בבית מפני שרגילות ללותחן כמים קודם הטחינה ואם כן הוי חמץ גמור ואסור לישראל מסנו ברשותו משום כל יראה וכל ימצא. ויש אומנים נכרים שאומרים שיש חילוק בין חסין או כוסמין דהיינו שפעלך שרוב הקסח סלת פה הוא מהם שאותו אין נלחת. ועל כל פנים נראה לי שאם אין ידוע בוראי שלא נלתתה התבואה קודם הטחינה אסור להשהות הקסח בבית כי לא יהא אלא ספיקא ראורייתא. ובעת שהיה הגאון מהר"ר חיים ספראג פה אב"ר נשאתי ונתתי עמו ברכר זה עד שהורה לי ודרש כן בפרקיה בשבת הגדול פה ק"ק ורנקבורס על כן ישמור מהן ומכיצא בו.

יוסף אומץ

תשכא

צריך לברוק הכיסים והשקן שבמלבושיו ולנקותם היטב מהחמץ.

תשכב

דיני ערב פסח

ליזהר בערב פסח מאכילת חמץ בר' שעות זמניות רהינו שליש היום וכשהיום ארוך הוא בקירוב כשמשקשקש ט', וחמשכיל יבין כפי הזמן והקשקש ולא יעכבו אותו עסקי היריד מפני איסור כרת. וכשהייתי בוער פה לא נחתי ער שנתוקן שיכירו השמש בכל ערב פסח בבית הכנסת כדי שלא יבאו לירי מכשול.

תשכג

ובכל דיני ערבי שבתות בגילוח ורחיצת רגלים ושינוי בגדים ומניעת אכילה סמוך לשבת, ובערב פסח אפילו על ידי נכרי אסור להתגלח אחר חצות, כן משמע משלחן ערוך יורה דעה סימן שצ"א בשם ר"י מינץ בחשובותיו. ובספר הכונות כתוב שהארי"ל היה נוהג שלא להתגלח בשום ערב יום טוב או אפילו ערב של חול אחר מנחה גדולה. ובהנהגת מהרי"ל כתב ראפילו ליטול ציפרניים אסור אחר חצות בערב פסח דרין ערב פסח כרין חולו של מועד. ובהיות אב"ד הנאמן מהור"ר ישעי' פה דרש בכל שבת הגדול בררשה שלו ונזר שלא להתגלח שום בר ישראל ערב פסח אחר חצות.

תשכד

לדקדק ללש עיסת המצה מהמצוות אחר חצות ולפחות שלא יתחיל ללש מצות המצות ועדיין החמץ קיים בתוך ביתו.

תשכה

מי שאינו נוהג לעשות העיסות למצה רק כשיעור חלה לפחות בעיסות מצות המצות ידקדק לעשותם קטן כשיעור חלה ולא יעשה מצות גדולות רחבות ועבות כאותם שוטים שדומה בעיניהם שכל המרבה לעשות מצות גדולות יותר הרי זה משוכח, והו לא נקרא גדול מצות אלא גדול עבירות.

תשכו

גם לא יעשה ד' מצוות מעיסה אחת ולעשות מהמצות הנוהרת לספק כדי שלא ירבה העיסה.

תשכז

הלש אחר זמן איסור חמץ צריך לומר פירורים הפקר טרם שילוש ראהר שבאו לכלל חימוץ אינם עוד ברשותו לבטלם ונתחייב לשרפם.

יוסף אומץ

תשכח

גם הלש אחר הומן הזה צריך לשפוך מים המחומצים הנשארים כאן שלשין בו מן הרהיצה במקום מדרון שלא יתקבצו ויעמרו בנוסות במקום אחד ואפילו לא נחמסצו עריין אם יעמרו בנוסות יבואו לכלל חיסוק.

תשכט

כשחל ערב פסח בשבת צריך לבער החמץ בערב שבת קודם ו' שעות. וצריך והירות נרולה בהחמץ בשבת שהרי צריך לבער החמץ בערב שבת כדינו בערב פסח קודם שש שעות לכן צריך השנחה מרובת על החמץ הנותר מערב שבת לשבת ועל הכלים איך יתנהגו בהן. והמקרקקים נזהרים לבשל כל רשיך לליל שבת ויומו בכלי יום סוכ חוץ מן השאלנס. יש נזהרים לאכול מצה שאלנס ולא יפה הם עושים שהרי אסור לאכול מצה בערב פסח קודם הסדר, ואף שמצה זו מבושלת הרי כתב מהר"ל שזקן או חולה שאינם יכולים ללעוס המצה צריכין לשרות בין ובזה יוצאין ידי חובת המצה ורק שלא תהא נמחה לנמרי שיהא עליה תוריתא דנהמא וא"כ אף במצה שאלנס יש הרבה פרוסות קיימות שיש להן חוריתא דנהמא ויצאין במצה ישנה, לכן סוכ בעיני לאכול או ורימול"ש שאלנס שהרי כשנאפה יוצא שלם והקדירה יסמין עם שאר כלי חמץ. וסוכ לעשות השאלנס ביום ה'. וסא כמה שנים היה לי פלפול מזה עם הנאון מהורר ועליקמן ויל והורה לדברי, אף שבשנת שפ"ט אסר האב"ד מהר"ר חיים כ"ץ מפראנ לעשות שאלנס ולא הורו לו חבריו בני ישיבה יצ"ו. תל כל פנים נראה לי איסור לעשות וועק שאלנס שיש חשש שירבק בכלי וכן קוניל או חיסין אבל ורימולו שאלנס אני בעצמי נהנת לעשות בערב פסח שחל בשבת והורו לי חברי כל בני ישיבה דבאן.

תשל

ויותר לצמצם כמה שיניח מן החמץ לעורך שבת שלא יותיר ממנו הרבה כי הנותר מן החמץ אסור לחתו לנכרי או לנכרית שיוציא מן העירוב בודאי רק יוכל ליתנם להם על דעת לאכול שם. ולכן ידקק לקרא לנכרי או לנכרית לביתו מרחובות קריה שיאכל בביתו הנשאר לאפוקי אם יקראם מרחובותינו ואם אחרמי מילתא שהוציאו אותו מביתו בלא רשותו אין חשש. אכן אם החמץ הרבה שבריא לו שיוציאו אותו מן הבית הוצה זהו איסור גמור. מעתה יש ללמוד קל וחומר מה במקום איסור חמץ החמור שהרבה נדרים עשו ישראל קרשים הם על ככה אף על פי כן אסרו להוציא מן הבית על ידי נכרי קל וחומר כן בנו של קל וחומר שאסור ליתן בשבת לנכרי או לנכרית אכילות שיוציאו מן הבית בודאי. ואיסור זה סצוי עם הנכריות המשמשות בבית ישראל בשבת. על כן מי שיהיה נזהר בו יתן איזה פשיטים כשכיל אכילה כנהוג אבי מורי החסיד ו"ל.

יוסף אומץ

תשלא

סעודה שלישית בשבת בערב פסח שחל להיות בשבת אי אפשר לעשותה לא בחמץ ולא במצה לכן טוב לעשותה במיני תרנימא דהיינו ברכי שחמץ פסח בו את הפסח כגון בשר ורנים ולא בפירות ואיכא דסבירא ליה אפילו בפירות לכן בריעבד יוצא בהם אבל לא לכתחלה.

תשלב

דינים השייכים בכל ערב יום טוב.

דיני ערב יום טוב לא מצאחים מפורשים רק בכלל דיני ערב שבת שכתבתי והעסקתי רובם מסדר חיים נכללין גם דיני ערב יום טוב שבויראי מצוה להכין ליום טוב רוקא מערב יום טוב מה שאפשר ולא קודם שחרי מותר אוכל נפש ביום טוב עצמו כדי שיהיה האוכל יותר מוטעם. לכן גם ההכנה מצוה לסומכה ליום טוב והעונג והשמחה חיוכ כמו בשבת וחכמינו ויל כללו הוצאת יום טוב עם הוצאת שבת והמוסיף יוסיפו לו מן השמים. לכן מצוה גם כן למעט אכילתו בערב יום טוב כדי שיאכל כלילה לחיאבון כראיתא בספחים.

תשלג

אכן ביטול הלימוד מפני הכנת יום טוב אפשר שאינו ראוי דרוקא גבי שבת כתיב מקרא מלא ויהי ביום הששי והכינו מה שאין כן גבי יום טוב.

תשלד

גם הרלקה הנר ויין לקידוש חובה ביום טוב כמו בשבת. לכן מצוה לחזור אחר חמובחר שבמינים. אף על פי רביום טוב ליכא למגור שמא יטה מכל מקום כבוד יום טוב וכבוד שמים הוא בנרות שאורן עולה יפה.

תשלה

גם מצוה בערב יום טוב לחלק מנות לעניים ויותר מבשבת שחרי ברנל כתיב ושמחת בחנך וגו' והגר והיתום והאלמנה וגו' מה שאין כן בשבת, הגם שסרכרי הפוסקים מוכח דהכתוב לא איירי אלא רוקא בוסן שבת המקרש קיים ועיקר השמחה הייתה כשלמי חגיגה מכל מקום אף אם בוסן הוזה אינה מצוה עשה ראוריתא מכל מקום יש לנו לעשות זכר למקרש.

תשלו

ולענין סלאכה מה שהוא מצד חרין רהיינו מן הסנחה ולמעלה חמור ערב יום טוב כמו ערב שבת אבל מה שאינו רק מצד הקבלה רהיינו אחר חצות כמו שכתבתי לעיל אין לי עסק בנסתרות להכריע אם ערב יום טוב חמור כמו ערב שבת אם לאו. ויש פלוגתא במנחה מה היא אם מנחה

יוסף אומץ

גדולה או קטנה ואף שיש לחקל באיסור ררבנן מכל מקום המחמיר חבא עליו ברכה, והרועה להחמיר ולהפריש ממלאכה מוטן מנחה גדולה ואם יחמיר גם כן לעשות כדברי המקובלים בערב שבת לא יפסיד רק מלאכת חצי שעה כי מנחה גדולה היא ששש שעות ומחצה והמקום ימלא חסרוננו ממקום אחר.

תשלז

שנים מקרא ואחר חרנוס אן שיך נבי יום טוב שחל להיות בשבת ואין צריך להעביר הקריאה כי אין החיוב בשמירת רק שיהיו כל הפרשיות שבחורה שגורים בפי האדם ואחר שמעביר כל הפרשיות בשבתות שקוראין חו ליכא קפידא בקריאות הנוספות. וכל המחמיר ומעביר פרשה מה שקורין ביום טוב מערב יום טוב חבא עליו ברכה כדי שתהיה ביום טוב אותה הפרשה שגורה בפיו כי אינו רומה מי שלמר פרק מאה פעמים וכו'.

תשלח

אכן התפלות של יום טוב חייב להעבירן שהם תפלה של פרקים, וסוב גם כן להעביר הפיוס ללסרו ולהניהו.

תשלט

אין מקוין דם בשום ערב יום טוב, ובשרעפין איכא פלוגתא מהר"ו אסר ומהר"ר דוד לנצחוס ור"י החירו בשם מהר"ל, ונראה ריש להקל בכל שאר ערב יום טוב רהקזה עצמה בשאר ערב יום טוב לא הוי רק גזירה לגזירה, אכן בערב שבעות והושענא רבא יש לאסור, כן כתוב במסה משה והנהגות מנהגים.

תשמ

דיני עירוב תבשילין.

דיני עירובי תחומין ידועין רק שאני צריך לכתוב מה שכתב מהר"ל שיש ליוהר שלא להניח הבשר על נבי הלחם משם רק בהפסק סעליר בינתיים דאם לא כן יתלכלך הלחם מן הבשר דאסור משום כיווי אוכלין. אכן לא יאות עבדי אותם שנותנים לנערים המחזירים על הפתחים לפני הפתח והרבה איסורים באים מחוץ כך חרא שאוכלים בלא נטילה וכלי ברכת המזון, שנית שכתוב את האוכלים שנותנים תבשיל כנון בשר או דייסא על הלחם והוי משום כיווי אוכלין, שלישית רובא דרובא בעונותינו הרבים וורקים את הלחם ואוכלים את התבשיל והוי פשיטא כיווי אוכלין, רביעית לפעמים אוכלים בשר וחלב מפני שבכית אחר אין נותנים להם כדי שביעה תצריכם לחזור לכית אחר וככית זה נותנים להם בשר וככית אחר נותנים להם חלב ואוכלים ומי יאמר להם מה תעשה הם חושבים ברעתם מי יראני, על כן איעצך ויהי אליקים

יוסף אומץ

עמך למה לך ליתן לכל אחר ואחר ולא לשום אחר אחת נותן כרי שביעה אלא כל בעל בית לא יתן רק לאחר או לשנים כפי השנה ירו ויקראם לבית דחורף ויאמר להם שיטלו ידיהם ויברכו ברכת המזון ולפעמים יהיה לבעל הבית לחועלת גדולה רהינו אם אין לו מזומן יוכל לצרף הנערים, ואם נפשך לומר שלא שפיר שיצרפם מפני שסחם נערים נעורים מן המצות אבל אנו מנא ירעינן ידוע באו ונחזיק טובה לרמאים וגם לעולם יהיה בעיניך כליסמים ומכבר אותו כרבן גמליאל על כן יש לחוש לדברי.

תשמיא

נשחל שבת אחר יום טוב אין תיחר כלל לבשל על שבת רק דוקא ביום טוב שני ולא ביום טוב ראשון אם לא שאוכלים ביום ההוא עצמו מן המאכל שנחבשל לשבת ראשון להכין מיום טוב לחברו.

קצת דיני סדר.

תשמב

תיכף אחר יציאה מבית הכנסת ימהר להכין כל מה שצריך לסדר, ואף על פי שאין להתחיל לקדש ער שחחשך מכל מקום ימהר בהכנה שעל ירי כן יוכל לקדש מיר כשתחשך שאם יאחר בקידוש והסדר ישנו סף ונשים המשרתות שעייפים מטרחתן ליום טוב ועל הרוב גם בעל הבית עצמו עיף ויגע שהיאר דבר ה' מטריח בעצמו לביעור החמץ ועסק המצות ושאר הכנות אם אפשר לו וגם אפשר שהוא טרוד בעסקי המזון שכמעט חמיר ערב פסח הוא באמצע היריד פה שעייף ויגע ויש לו ראגת שינה לכן ימהר בכל האפשר.

תשמג

שזוף הכוסות כרין כל כוס של ברכה שטיפה מבחוץ והרחת מבפנים.

תשמד

כלים הממושכנים בידו אפילו מנכרי אין להשתמש בהם בלי רשות בעלים משום גניבת דעת ואפילו בליל ראשון רפסח שהוא מצוה גדולה להראות דרך חירות בכלים יקרים ונכבדים החמירו בזה. מעתה יראה ויבט המעיין בעיניו שכלו כי איסור גניבת דעת נמצא בקלות ויראה להזהר ולהתרחק מסנו ככל מה אפשר כי עונש גניבת דעת הוא גדול מאד רחמנא ליציל כמו שמצינו נבי אבשלום שאף על פי שעבר כמה עבירות חמורות וגדולות כאשר כבר ידוע לכל מכל מקום לא חלו חכמינו ז"ל עונש הג' שבמים שנחקעו בלבו רק משום גניבת דעת. לכן שומר נפשו ירחק מהם ומעבירה זו אין לו שום הנאה בעולם.

יוסף אומץ

תשמה

בענין נטילת ידים לפני הקידוש יש מחלוקת גדולה סהרים גדולים ולצאת ידי כולם טוב להביא עצמו ליד חוב נטילה על ידי מימי רגליו או נקביו קודם הקידוש ולא יברך על נטילת ידים רק אשר יצר. ורין זה הוא לבעל הבית שחוזר ונוטל ידיו קודם האכילה, אכן המסובין שאין דרכם ליטול ידיהם עוד הפעם ואף כי לא שפיר עברי מכל מקום לפחות ירקרקו שתהיה נטילה ראשונה כשרה וראויה ויברכו עליה ולא יפסקו בשום דבור רק לצורך הסדר והסעודה.

תשמו

אחר שסדר השלחן בבגרי חופש וגם התיסבה כפי יכלתו ישב אצלו ויעיין אם יש לפניו כל הצורך להסדר ויתן הכל אל תוך הקערה ויסדרם באופן דקמא קמא ראייתה קמיה בקערה קרוב לצד מקום ישיבתו יצטרך להם ראשון כרי שלא יעביר על הסעודה בבואו ליקח אותם מן הקערה. וזהו הסדר שיניח הקרוב אליו ממש יהיה הפיטרלן שאתו מחויב ליקח לסיבול ראשון דוקא ולא קורבל מפני שהוא לדעת קצת פוסקים עולשין הנוכח במשנה למרור ואין ראוי לקחתו קודם ברכתו גם החומץ יהיה סמוך לו מאד ואחר כך המצות כפי סדר סימנן ואחר כך המרור והחרוסת רהיינו לאסיף אם אפשר אפילו אם דמיו יקרים ואחר כך המעררעטיך שלוקחין אותו לכריכה והביצה והזרוע בקצה האחרון לגמרי והחרוסת יקלשנו או סמוך לסדר בין או בחומץ ואם הוא שבת אסור לקלשו בשבת לכן יקלשנו סמוך להכנסת שבת והחפוחים שבחרוסת יהיו חמוצים ויש לרקק לפור טעם חתיכות ארוכות ודקות מקנמן על פניו וזכר לתבן על הטיס כי החרוסת רוסה לטיס והקנמן רוסה לתבן.

תשמו

אחר שדקדק הטיב אחר סדר כל הנוכח לעיל שהוא כראוי או אם חשכה הלילה ימוג הכוסות מלאים ויקרש, ובעת הקידוש תהיה הקערה שבה כל השייך לסדר מכוסה שלא יראה הפח בשחו.

תשמה

וישחה בהיסיבה כרי רביעית בשיעור האמור למעלה או לפחות ישתה כל אחר מהמסובין רובה של רביעית רהיינו כביצה ולדעת הרמבין צריך לשחות רוב הכוס אפילו אם הוא גדול, ולצאת מספק לא יהיה כוסו גדול מאד.

תשמו

אחר כך יקח פיטרלן פחות מכוית ולא קירבל ויברך עליו בורא פרי האדמה ויטבלנו בחומץ ויאכלנו וכן כל שאר המסובין.

יוסף אומץ

תשן

אחר כך יקח מצה האמצעית ויבצענה לשנים והחלק היותר גדול
ממנה יסמין לחם התיסבה לאפיקוסן.

תשנא

אחר כך יגלה הקערה מפני שאומר כהא לחמא ויגביה אותה עם
המסובין ויאמר כהא לחמא עניא עד נמירא בעורגה בירו.

תשנב

אחר נמר כהא לחמא ישם הקערה עם כל אשר בה כסוף השלחן,
אכן יותר טוב להסירה לגמרי מן השלחן רומיא רעקירת השלחן שהיתה
ביסיהם.

תשנג

ואז יחזור וימנע כל הכוסות מלאים וטוב שיהיה לו שמש המזוג הכוסות
בכל פעם ופעם כדרך בן חורין.

תשנד

מה נשתנה יתחיל בנו או מי שיהיה לאפוקי בעל הבית עצמו רלא
מפני שהם מקשים והוא מפרק עברים על כן יתחיל הבעל הבית עברים היינו.

תשנה

אחר סיום מה נשתנה יחזיר הקערה למקומה ויגלה הקערה כדי שיאמרו
על המצות עברים היינו וכל ההגדה עד לפיכך כי גלל כן נקראת המצה לחם
עוני שעונין עליו רברים.

תשנו

טוב לפרש כל פיסקא ופיסקא מן התגרה בלשון שסבינים הנשים
ובני ביתו והמסובין. ואני נהנתי לומר כל פיסקא בלשון הקורש ובלשון
אשכנז כדי שיבינו בני ביתי וירעו מציאת מצרים.

תשנז

מעברים היינו עד לפיכך לא יהיה חכום בירו רק על השלחן כי ההגדה
אינה נאמרת על היין רק על הלחם שעונין עליו רברים.

תשנח

כשיגיע למצה זו יקח המצה הפרוסה בירו ויגביהנה ויראה אותה לעיני
המסובין וכן כשמגיע למרור זה יגביה אותו ויראה אותו להמסובין אבל
לא לפסח זה כראיתא בשלחן ערוך מפני דתו קרשים בחץ.

יוסף אומץ

תשנ"ט

כשוורק מן הכוס כשיניע לדם ואש וחמרת עשן וכן בעשר מכות יורק בורת.

תשס'

כשמיניע ללפיכך שהוא שיר ושכח הנאמר על היין צריך לאחוז הכוס בידו ואז יכסה המצות בקערה שלא יראה הפת כושתו ויאחז הכוס בידו עד שישתה.

תשס"א

יאמר הלל בלא ברכה לפניו.

תשס"ב

כשמיניע לנאל ישראל יברך כורא פרי הגפן וישתו כל המסובין בהיסבה רובו של רביעית ולא יברך ברכה אחרונה על היין.

תשס"ג

אחר כך יסלו המסובין את ידיהם נטילה הראויה כמו שכחתי לעיל ואם אי אפשר להמסובין שיעמרו מן השלחן לנטילה לכל הפחות הבעל הבית שאין לו מונע בעולם יסול ידיו.

תשס"ד

אחר כך יאחז המצות בידו כסדר שהן מונחות בקערה ויברך המוציא על שלשתן יחד ואחר המוציא ישמים התחתונה בידו ויבצע העליונה ויברך ויבצע מכל אחת משתיהן כוית ויאכלם ביחד, ואם אי אפשר לו לאכול שני הויתים כאחר יאכל כוית של המוציא ואחר כך יאכל כוית של מצה. וצריך לאכול שניהם בהיסבה.

תשס"ה

אחר כך יקח כוית לאסיף אם יש לו, ואם אין הלאסיף מצוי שלא יהיה לו כוית סמנו ישתרל שיהיה לו לפחות עלה אחד של לאסיף ויצרף אותו עם הירק שעל שרשי מעררעסיך ולא השרשים עצמן עד שיהיה ביחד כוית שהוא שיעור המרור. וצריך שיהיה המרור כוית כשנחמסעך וגרחק המרור בידו לא שיהיה ריות בין העלין. ושיעור כוית הוא כחצי ביצה. ואוחם שאינם מרקקין על השיעור כאופן הנזכר ביטלו מצות עשה דאורייתא שהיא על גאולתנו ועל פרות נפשנו.

תשס"ו

והמרור צריך לשקע אותו כולו בחרוסת אכן לא ישהנו בחוכו רק יענעו החרוסת חיכף סמנו כרי שלא יבטל החרוסת את טעם המרור.

יוסף אומץ

תשסז

והמרור צריך שילעסנו בשנים ולא שיכלענו בלא לעיסה כדי שתהיה אכילת המרור לו לצער.

תשסח

וצריך ליהרר שלא יסיה שום דבר מה שאינו צריך לסדר בין ברכת אכילת מצה ובין הכריכה כדי שיפסור בברכה מברכה מצה למרור ואפילו בתוך האכילה לא יאות שידבר שום ריבור שלא מענין הסדר כמו שכתבתי לעיל.

תשסט

אחר שאכל מרור יעשה הכריכה והיינו שיקח כוית לאספיד או ירק שעל המעררעסיד לאפוקי השרשים כרלעיל ויכרוך אותו עם כוית מצה ממצה המסונה תחת ההיסבה ויאמר זכר למקדש כהלל ואין צריך סיבול ולא ברכת וילעס ויאכלם.

תשע

ויאכל ככל אשר תאוו נפשו רק שלא יאכל כדי שבעו לנמרי כדי שלא יאכל אפיקומן אכילה נסה אשר על זה נאמר ופושעים יכשלו בס.

תשעא

גם השחייה תהיה כדת ואף על פי שמוחר לו לשחות כפי רצונו סכל מקום בעל נפש יראה בעצמו שלא יאכל וישחה עד שירדם מרוב אכילתו ושחייתו או ישתכר ולא יוכל אז לנמור את ההלל כבונה ולשחות כוס רביעי.

תשעב

ויהיה את בני ביתו שימהרו לאכול ולשחות די סיפוקם כי אחר האפיקומן אסור לאכול ולשחות רק הכוסות ואם יאריכו בסעודתם אפשר שלא יוכלו לשחות הכוסות קודם הצות ולרעת קצה פוסקים לא יצא ידי חובת ארבע כוסות אם לא שתה קודם הצות.

תשעג

האפיקומן צריך לאכול אותו קודם הצות לרעת כולם ויאכלנו בהיסבה.

תשעד

וסצה מן המוכחר שיהיה האפיקומן שני ויחים תל כל פנים לא יפחות מכוית. ובשעת אכילתו יניח ידו תחת סנטרו ופיו שאם יפלו פירורי האפיקומן מפיו או יפלו לתוך ידיו ויחזור ויאכלם מפני חיבת המצה.

יוסף אומץ

דיני ברכת המזון.

תשעה

ויברך ברכת המזון בנ' אם אפשר לו כרי שהיא חייב בכוס אליכא רכולי עלמא מאחר שכוס זה נחשב בכלל ארבע כוסות, ומפני טעם זה הוא שמהררין ביותר אחר ג', ועוד טעם אחר כרי שיוכל לומר הורו לשון רבים. ואבי טורי החסיד ז"ל אף על פי שהיתה רחיקה ליה שעה אפילו הכי היה מהרר אחר מוסמן כלילי פסח.

תשעו

יחזור לשטוף הכוסות כרץ הנ"ל סימן חשמי"ג אם לא שהם נקיים לגמרי מבית ומכחץ.

תשעז

יקבל הכוס בשתי ידיו ואחר כך יתן אוהו לימינו וינביתנו מן השלחן ספח ויחזיקנו כך בידו עד עת שישתה ממנו. ונראה לי ראם המברך בעצמו מוזנ הכוס של ברכה שאי אפשר להיות הכוס רק בידו אחת כי בידו השנייה יש לו הקנקן שטוב ליתן הכוס על השלחן אחר המזיגה ואז יקבלנו בשתי ידיו וכו' בכל הכוסות של ברכה יעשה כסדר הזה.

תשעה

המברך בוימון יתחיל ברוך הוא וברוך שמו כי ברוך הוא קאי על גברך שאכלנו ששלו רקאמר אבל המברך ביחיד לא יתחיל ברוך הוא וברוך שמו שלא אמר לפניו שום דבר רעליו קאי ברוך הוא.

תשעט

צריך ליתן עיניו בכוס כל זמן ברכת המזון כרי שלא יסיח רעתו וכן בקידוש ובהברלה, ועל כן כתוב בהנהגת שלחן ערוך שאין ליקח גלוקר גלאז לברכת המזון, ונראה לי רהינו הצלחית שבמדינתנו שקורין גוסרוף אבל אם ממלא הגלוקר גלאז עד למעלה ראשו שאז יוכל ליתן עיניו בו שפיר רמי זמן כתבתי לעיל.

תשף

לא יאמר בברכת הון עמנו ובטובו, לא יאמר אבינו מלכנו רוענו רק יאמר רענו בשרא ומלכנו לא יאמר כלל או יאמר רוענו במלאפרם וכן יאמר זנינו בשרא או וזנינו במלאפרם.

יוסף אומץ

תשפא

יש מרקרקים בעל הכל שאומרים חסיד ימלוך עלינו לעולם ועד, ואין אני רואה מקום לזה ואין משמעותה עולה לפרשה יפה, גם נודדה לשמך אין לאסרו.

תשפג*

ביעלה ויבא כשאומרים אותו בכרכת המזון יש שאין אומרים כי אל מלך חנון רק כי אל חנון, וכן נהגתי מאז נראה אלי. כך בחלום.

תשפד

בכרכת המים והמטיב יש לומר הוא היטיב לנו הוא יטיב לנו וכן הוא בטור.

תשפה

אין לומר כמו שבירך הקדוש ברוך הוא את אבותינו אלא כמו שבירך אבותינו, ואין לומר ונאמר אמן אלא ואסרו אמן.

תשפו

אין לדרקק במתדקקים שאין אומרים ונשא ברכת מאה ה' רק מעם ה' כי מאה ה' לשנא דקרא תצריך לומר כלשון המקרא. ומצינו נבי ברכת המוציא אף על גב דלכולי עלמא מוציא מחייב שפיר לשנא להבא ובהמוציא פליגי ולחד מאן דאמר לא נפיק ידי חובתו בהמוציא משום דצריכין לברך להבא לכולי עלמא ואפילו הכי אמרינן המוציא ומכניסין ראשינו בפלוגתא וכל זה הוא מפני שצריכין אנו לומר כלשון המקרא כן יש כאן לומר גם כן לשון המקרא שהוא מאה ה'. ואם נפשך לומר שמראנה מברך פן יראה כמחרף טוב לומר מעם ה' ידגש המים והאליף ויפרידם ויאמר מאה.

תשפז

בפסח אומרים המרקקים לפני הרחמן הוא יוכנו הרחמן הוא יגאלנו כמו שנאל את אבותינו.

תשפח

אחר שהייתו כשיעור מכוס של ברכה יאחו כוס רביעי בידו ויפתח הפתח ובשעת פתיחת הפתח יתחיל הבעל הכיה שפוך. ומה טוב ויפה המנהג שעושין דבר מה וזכר למשיח שנופל אחר לחוך הפתח בשעת התחלת שפוך כרי להראוה כליל נאולתנו הראשונה אמונתנו החזקה על נאולתנו האחרונה ויאמין באמונה שלמה בשתי נאולות אלו כי אמונת נאולה האחרונה היא אחת מ"ג עקרי אמונתנו וגם היא אחת משאלות ששואלים את האדם ברינו צפית לישועה ואמונת נאולת מצרים הוא כלל גדול לחורגתו הקדושה שמפני

* סימן תשפ"ח חסד בחא"י גיגאל.

יוסף אומץ

זה אני מוכירים בכל הקדרושים וזכר ליציאת מצרים ולכן. אנו מצווים לזכור יציאת מצרים פעמיים בכל יום בקריאת שמע. (וכדי להראותך: גורל הענין באמונה גאולה מצרים אצא מעניני נדרי בחיבור זה ואכחוב מעשה רב שאירע בצפת שכתב לי האלוף מהר"ר שלומיל מפרעסניץ שנסע לצפת ואף אם המעשה ארוך דרכי לקצר מאד מכל מקום מפני שמעשה ההוא התעוררות גדולה מאד לאדם שיבא לטהר את לבו ויש בו ענינים נפלאים לא יכול יוסף להתאפק אכן לאחזת הקיצור אקצר בכל היות אפשר, וזה המעשה. רוח אחד נכנס בנוף אשה אחת והלכו קרוביה אל המקובל האר"י ז"ל ואז שלח לחלמירי מהר"ר חיים קאלפרים ומסר לו כוונה בשמות וצוה לו שיגזור עליו נידוים להוציאו ומיד שנכנס מהור"ר ר"ח הג"ל הפכה האשה פניה לכוותל אמר לה רשע למה הפכת פניך ממני השיב הרוח מפני שהרשעים אינם יכולים להסתכל בפני השכינה, וגור עליו מהר"ר שיהפך את פניו ועשה כן, אמר לו מה חטאת שעונשך גדול וחמור כזה וחשיב לו חטאתי באשה איש והעמרתי ממורים וזה היה שנים שאני הולך נע וגר בארץ ושלשה מלאכי חבלה הולכים עמי ומענשני ומכין אותי ומכריזין לפני ככה יעשה לאיש אשר הרבה סמורים בישראל, אמר לו מהר"ר ולא אמרו רבותינו ז"ל משפט רשעים בניהגם י"ב חורש, השיב הרוח משל לרופא שנותן בתחלה סממים קשים על גבי מכה ואחר כך כשנתעכל הברשר החי שבמכה נותן עליה משיחות המגדלים הברשר ככראשונה כך ענין הניהגם שצער של ניהגם אחר משישים שסובלת הנפש החוטאת קודם כניסתה לניהגם ומכבסין אותה כדי שחיה מוכנת ליכנס לגן עדן, שאלו מהר"ר איך היה מיחחק, השיב הרוח בחנק שנסבתי בים שאף על פי שר' מיתות בסלו רין ר' מיתות לא בסלו, אמר לו מהר"ר למה לא אסרת ידיו בשעת מיחחק שמה היה מועיל לך, השיב לא היה לי וסן; להתורות כי תיכף נטרפה רעתי, שאלו הרב מה נעשה כך אחר כך, השיב הרוח נקברתי תיכף ומיד אחר הקבורה שהלכו סבית החיים בא מלאך אכזרי והכה בשבט של אש על קברי ער שנחבק הקבר לשנים ואמר לי רשע רשע קום לרין ולקח אותי וקלע אותי בכף הקלע ער לפני פתח של ניהגם שבטבר ונפחתי שמה ויצאו מניהגם אלף אלפי אלפים נפשות וקללו אותי ואמרו לי צא צא איש הרמים אין אחת כדאי עדין ליכנס פה או קלעו אותי ממקום למקום וגם הסלאכים הגיל הלכו עמי חסיד ומכין אותי ומכריזין לפני חסיד וכל עת שנעו בנו מלאכי חבלה אחרים ורוחות רעות וכשמעם חכרו מוסיפין לי מכות גדולות זה מושך אותי אצלו וזה מושך אותי אצלו ער שמתפקקן כל חוליות נשמתו וכך הלכתי ער שבאתי להורסו היא עיר שבארץ הודו והיתה כוונתי ליכנס לנוף יהודי כדי להנצל מאלו הצרות וכיון שראיתי היהודים ההמה שהמה רשעים גדולים והרבה רוחות הסומא שוכנים בחוכם ובסביבותיהם לא רציתי להוסיף סומא על סומאמי וכללתי ז' שנים שעברו עלי צרות רעות ורבות כגיל באתי למדבר עזת ומרוב צער נכנסתי באילה

יוסף אומץ

מעורבת וחייה לי צער גדול מפני שנמש תבוסה מלאה וזהמא ומאכלה אינו מאכל אדם וחולכת רכושה וחאילה מחמת צערה רצחה בהרים ובסלעים עד שנבקע ברכה ומחה או נכנסתי בכחן בשכם והכחן שלה אחרי הקרשים ותגלחים ישמעאלים ולרוב תלחשים והקמיעות משמות הסומא יצאתי ממנו. אמר לו הרב וכי יש לשמות הסומא כה, השיב הרוח לא אלא מפני רוחות הסומא שהכניסו תגלחים בכחן תגיל לא יכולתי לעמוד עמהם וזה לי כיה שנים שאני חולך בצער הזה ולכן נכנסתי באשה הזאת פה צפת. אמר לו הרב עד מתי יהיה לך צער הזה השיב הרוח עד שימותו הממזרים אשר הולדת, וכל העם אשר היו שם בכו עד מאד כי נפל פחד הרין עליהם ובכל המדינה נעשה התעוררות גדולה מאותו המעשה. אמר לו הרב מי נתן לך רשות ליכנס באשה הזאת, השיב הרוח ואמר לנתי לילה אחת בביתה והיתה רוצה להוציא משן האבן והמסמסום השרוף לא רצה לקבל הניצוצות ונחכעסה והשליכה הברזל ותאבן בכעס ואמרה תחא. לשמן ותיכף נתנו לי רשות ליכנס בה. אמר לו הרב וכי בשביל זה העון לבר נתנו לך רשות, השיב הרוח זאת האשה אינה מאמנת בציאת מצרים ובילל פסח כשאוטרים ההגדה הוא כשחוק בעיניה כי חושבת שמעולם לא היה הנס הזה. אז אמר הרב לאשה פלונית את מאמנת באמונה שלמה שהקדוש ברוך הוא ברא שמים וארץ וכירו היכולה לעשות את כל אשר חפץ ואין מי יאמר לו מה תעשה, אמרה הן אני מאמנת את הכל, אמר לה הרב את מאמנת שהקדוש ברוך הוא הוציאנו מצרים וקרע לנו את הים, השיבה הן, אמר לה את מאמנת כל זה באמונה שלמה ומתחרסת על הראשונים, אמרה הן והתחילה לבכות וגזר הרב על הרוח שיצא דרך אצבע הקטנה שברגל שמאל והסעם שלא יצא דרך אבר אחר שהאבר שיוצא ממנו מחבסל לגמרי גם כיון הרב בשמות שמסר לו רבו האררי יל מיד נתנפחה אצבע ההיא ונעשתה כלפת ויצא תרוח משם אחר כך חזר הרוח בחלונני הבית כמה לילות ותבטיל את האשה שלא האררי לברוק את המזוזה ומצאו שהפתח הוא בלא מזוזה וצוה לקבוע בו מזוזה ועשו כן ומשם ואילך לא חזר הרוח עוד. עד כאן המעשה. הלא למשמע און יראבו נפשות השומעים על עונש הרע ומה הנזיל אשר בוראי עונשי הגיהנם הם כספת החררל בים נגדו ועל זה ידיו כל הרוזים לסהר להציל נפשותם משחת ויחישו מפלט למו על ידי דרכי תשובה הפתוחים לכל שואל גם מוכח מחוכו העונש הגדול למי שאינו מאמין באמונה שלמה בניסי יציאת מצרים ומסתמא ההפך בהפך המרכה לספר בציאת מצרים בלב שלם הרי זה משובה ומה רב שכרו.

אחזר לדיני הסדר.

דיני הסדר.

תשפט

יאמר חצי הלל האחרון כנעיסות ויחזיק הכוס ביד ימינו עד אחר ברכת

בורא פרי הגפן.

יוסף אומץ

תשן

לא יחתום יחלוד בברכת רק יאמר עד כי מעולם עד עולם אתה אל ואחר ישחבה יחתום בברכה.

תשצא

יש לומר ובכן ויהי בחצי הלילה לפני או רוב ניסים וכן לפני חרוז וחרוז שבאו רוב ניסים יאמר ויהי בחצי הלילה באופן שיגלגל אותו בנעמיות הניגון לחרוזים שאחריו רשיך לפני החרוזים לא אחריהן וממילא יאמר חרוז האחרון לא יאמר ויהי בחצי הלילה. וכן כליל שני יאמרו ואמרתם זבח פסח לפני אומץ גבורתך וכן לפני כל חרוז וחרוז ואחר סיום כל החרוזים לא יאמר ואמרתם זבח פסח כלל.

תשצב

אחר סיום כל הסדר המרכה לומר שירות ותשבחות או לדרוש מענין הנאולה כל הלילה או לפחות עד שתחספנו שינה הרי זה משובח.

תשצג

בקריאת שמע שלפני סטחו אין לומר ויהי נועם ושאר פסוקים רשמירה כי על כן נקרא ליל שימורים שהוא משומר ובא מן המויקין ומפני זה אנשי מעשה אין סוגרין דלתותיהם בברית חיק כדרכם כל הלילות להראות העמים והשרים את יופי בטחונם וחזק אמונתם שליל זה הוא מיוחד לשמירה ובא יבא כרנה משיחנו במהרה בימינו אמן כן יהי רצון. אכן קריאת שמע עצמה וברכת המפיל שינה שהם חובת חייב בהם כלילה הוה כמו בכל הלילות. ונראה לי שגם כליל שני יש לנהוג כן בקריאת שמע.

תשצד

דיני חמץ ותערובתו בפסח נפישו ולא ניתנו ליכתוב פה רק כל ספק מכל קץ וקץ צריך שאלת חכם לסען לא יקילו לדמות מילחא למילחא באיסור חמור כזה שאיסורו במשהו רק אכתוב דבר אחר שתלוי במנהג והוא דבהנהגת שלחן ערוך כתוב בהמנהג שלא לאכול נענליך ופה ראיתי בימי חורפי מנהג פשוט לאכול נענליך ולא ים פערפ ואוכלין במקומו פריז קערנר ואף שעחה נתפשט לאכול פערפ ולא נענליך אין זה רק מחמת המורים משלחן ערוך ולא ידעו המנהג וכן תוס צוקר ראיתי נהגין היתר להשהותו ודלא כשלחן ערוך.

תשצה

המנהג פשוט לבשל בתנור בית החורף אם לא בשלו בו חמץ ג' ימים הסמוכים לפסח על ידי ליבון נחלים על פני כולו והוא הדין כרער שבתוכו.

יוסף אומץ

אכן מפני שראיתי אבי מורי החסיד ויל מחסיר בזה ואף רתוה רחיקא ליה. שעתא לא הקפיד בזה על התצאה העץ לכן לא רציתי להקל לעצמי אבל לאחרים אני מורה היתר כמנהגם מפני שלא ידעתי מקום לחוסרא זו. ואפשר דהחוסרא באה מקרמנוגנו שלא היה להם רק תגורי חרסי מן קאכלין שאינם יוצאים מרי רופים לעולם ואיכא למיחש לזיעה הרבוקה בהם לגבי חסך דהוי במשהו.

דינים הנוהגים בכל יום טוב.

תשצו

כשחל יום בשבת אין אומרים בעילה ויבא את יום השבת הזה כמו שזכרנו בסידורי חפילה.

תשצו

אפילו אשה המדלקה כיום טוב אומרת הכרחה קורס ההרלקה ואין צריכה לאומרה אחר ההרלקה ובהקפת יריה לפני הנרות כמו שצריכה לעשות בשבת כמו שכתבתי לעיל.

תשצח

לא טעאתי בשום מקום דלשחמים שום פוסק למימר שהאשה המדלקה ביום טוב צריכה לומר שהחיינו כי עיקר שהחיינו ניתוקן על הכוס.

תשצט

יהיו לאדם ביום טוב בנרים מכוברים יותר מבשבת, כך הביא בית יוסף בשם הירושלמי ולא ירענא טעמא מאי בשלמא מה שרגילין להרבות בו במסעמים ומיני תבשילין יותר מבשבת אפשר דהיינו טעמא מפני ששמחת יום טוב היא ראורייתא כרכתיב ושמחת בהנך ועונג שבת אינו רק מדברי קבלה דרכתיב וקראת לשבת עונג. ואפשר דטעם שניהם הוא מפני שכל דבר הבא לפרקים חביב על האדם ביותר שהרי האדם מכבד יותר רבו או אביו הבא לפרקים משהוא חריר אצלו.

תת

גם ביום טוב הוא איסור גמור להוציא מרשות לרשות מה שאינו צורך אוכל נפש כלל. ולכן לאו שפיר עברי הוצאים ביום טוב של ראש השנה על פני המים לומר תשליך וגומר כשמשפחות ושאר מטלטלים אצלם וכן הוכחו מה כמה פעמים בצווי חכמי עירנו נזחי נפש וכן כשמליין את בר מינן ביום טוב אסור להוציא כל הנ"ל.

יוסף אומץ

תתא

גר שעוה הרולק אין להרכיקו ביום טוב באמצעותו אל הכותל כרי שיכבה כשיגיע לאמצעותו רוה הוא גרם כיכוי. גם אין להניח פתילה שאינה רולקת בנר שיש בו שמן ופתילה רולקת לפי ששואבות השמן ודומה קצת למכבה. וכן אסור ליקח פתילה מנר הרולק אפילו ליחנה חכף בנר שכשמוציאה מיד הרי מכבה אותה.

תתב

טוב להכבה הנרות של שעוה כגון השטעבכר קודם יום טוב ואם לא עשה כן צריך רקדוק וזהירות גדולה כשטרליקים אותם ביום טוב שלא להשחית ראש הנר בהרלקתן כלפי הקרקע בענין שחפול הפתילה היתצת למעלה מן הנר לארץ שאז תכבה וחוששני משום איסור מכבה אף על גב דאפשר לערר ולמצוא היתר ממה שכתב הרא"ש על מוחטין את הפתילה שהביא הבית יוסף סימן קס"ד מכל מקום לא ברירא לי למיעבר עוברא ודריק.

תתג

המקרה לאחרים ביום טוב לא יאמר שהחיינו אם עשה כבר קידוש לעצמו, הכי דייק מהררי"ו מהרמב"ם וכתב דהו"א הר"ן במקרא מגילה ותקיעת שופר לא יאמר שהחיינו המצויה אחרים והוא יצא כבר, ואף על פי רבי' יוסף כתב דכריז באורח חיים סמן חקפיה וכתב עליו שאין נוחנין כן וכן כתב גם בהגיה שלחן ערוך סימן הנ"ל אפשר לומר דבסריגתם לא היו נוחנין כן אבל אגן יש לנו לנהוג כדברי מהררי"ו שהיה אשכנזי, גם במטה משה הביא דבריו גבי שופר ומגילה לכן פשוט שהממעט בברכות היכא דאיכא ספיקא לא הפסיד.

תתד

יש אוסרים להחם בית החורף ביום טוב על ידי ישראל רק אם תהבערה היא גם כן לצורך כישול ולא הותרה מלאכה ביום טוב לישראל רק לצורך אוכל נפש אבל בשאר מילי אין בין יום טוב לשבת. אחר כך מצאתי בשלחן ערוך דנהנו להקל, אכן בעל נפש יחוש לעצמו.

תתה

בעיני ישרה גירסא דפולין שאוסרים ומפני חסאינו ביינו גם נהנחי לומר אבינו מלכנו גלה בשמיא ולא גלה בפחד דמשמע חס ושלוש לשון הסרה כמו היום גלותי חרפה סגרים סעליכם.

דיני נשיאת כפים.

תתו

בשהכהנים נושאים כפיהם מנהג של ותיקים לשלשל הסלית לפני עיניהם ומסעם כדי שלא יביטו אנה ואנה ויסיחו דעתן מן הברכה שמברכין מן הכהנים.

תתז

וכל שכן שאיסור נמור הוא לשיח שיחה במלה או אפילו ללמוד או לומר תהלים או שאר תשבחות למקום כמו שאמרו חכמינו ויל כלום יש עבר שרבו מברך אותו ואין מאוץ לו.

תתח

ומסעם זה יש נמנעים לומר בשעת ברכת כהנים הפסוקים הנרמסים במחזוריים אצל כל מלה ומלה מברכת כהנים. אכן אם יוכל לאמץ אחר נמר הסלה בשעה שמאריכין הכהנים בנינונים אין קפידא כולי האי.

תתט

וכן רבוננו של עולם שאומרים מאן רחוי חלמא ולא ידע מה הוא אין לאמרו רק בשעה שהכהנים מנגנים בכיף רישמרך ורדיחך וכיוצא ושלום.

תתי

גם מסעם אחר יש לומר רבוננו של עולם הנגיל בסוף התיבות הנגיל כדי ששכיענו הצבור אמן על הברכה ישחמץ גם כן על הרבוננו של עולם הנגיל.

תתיא

ולכן אי אסתייע מילתא שגמר רבוננו של עולם הנגיל קודם לגמר הברכה בברכת כהנים יאמר אחריו אדיר במרום שוכן בנבורה אתה שלום ושמן שלום יהי רצון מלפניך שתשים עלינו ברכתך ושלום.

תתיב

בספר חרדים כתוב רישאליים שפניהם כנגד פני הכהנים הסבכים ומכוונים לברכהם כוח מקיימין מצות עשה דבה חברכי, אם כן מה מאד יש ליותר כוח מלכך שיש לכיון לזה להנאת עצמו לקבל הברכות בסבר פנים יפות, ואוחז תפונים עצמן לשיחות במלות אין זה כי אם התלוצצות בברכות, ולכן בוראי כבר עליהם פשעם מלכך שהברכה אינה חלה עליהם.

יוסף אימץ

תתיג

עם שאחורי הכתנים אינם בכלל ברכה לכן אותם שמקום הקבוע להם בבית הכנסת סמוך לסורה בית הכנסת ילכו ממקומותיהם למקום שיוכלו לעמוד לפני כל הכתנים וכן נהג איים החסיד ויל ואני אחריו.

תתיד

הכתנים צריכים ליותר שלא להחליץ מנעליהם כידהם שאם כן אסורים לומר דבר שבקדושה קודם נסילה, וקודם עלייתן לרוכן יחלצום.

אופן שמחת י"ט.

תתסו

מנחני לומר גם כיום טוב אחר כל הסעודות צור משלו אכלנו כי איננו מיוסר על שבת כרמוכה ממשמעותו. ושמעתי שר' חריוז מיוסרין מעין ר' ברכות מברכה המון. ובאמת המעין יראה ויבין כן מחוכו. ולכן מי שאוסרו גם כן בחול תבא עליו ברכה.

תתסז

הגם שהשמחה ברגלים היא מצוה גדולה מכל מקום יראה וידקדק שאל יבא על ידי כך לכלל איסורים על דרך ורם לבבך ושכחת וגו'. ולכן אעתיק לשון הסור וזה לשונו, כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשוך בבשר ויין ושחוק וקלות ראש לפי שאין שחוק וקלות ראש שמחה אלא תוללות וסללות ולא נצטוינו אלא על שמחה שיש בה עבודה היתר.

תתיז

הימים הבית דין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו משוטטים בנגות ופררסים ועל הנהרות שלא יתקבצו שם לאכול ולשתות אנשים ונשים ויבאו לירי עבירה חס שלום. וכשהייתי בוער לא נחתי עד שנתוקן שלא ילכו לסיול כראש חורש ובחול המועד אנשים ונשים יהיו או בחורים ובחלות.

תתיח

וכן יזהיר בדבר זה לכל העם שלא יתערבו אנשים ונשים בכתיהם בשמחה ולא ימשכו בין שם יבואו לירי עבירה, עד כאן לשון שלחן ערוך וחסור.

תתיט

גם אעתיק לשון הראשית חכמה בשער החשובה פרק ח' בקצרה, בעל השובה המתענה בכל יום צריך ליותר בימים שיאכל כמו בשבת ויום טוב וראש חודש שלא יאכל אלא דברים רכים הנחמים להתעכל כי שינוי וסת

יוסף אומץ

תחלה חולי מעים, ואפילו מרבדים טובים לא ימלא בסנו פן יחלה ונמצא מבטל קריאת שמע שחרית או ערבית וכן קדושה ברכום וכן נכשל שאינו מתפלל בעשרה גם יתבטל מתלמוד תורה והחכם עיניו בראשו ויותר שלא ימלא בסנו פן יחלה ויבא לירי ביטול תלמוד תורה ותפלה בפרט בראש חרש ופזרים שהסעודות בהם מרבדי סופרים שאין עשה מרביריהם רוחה עשה מן החורה. הכלל כי צריך בעל תשובה לעולם להיות ירא וחרד מן הרין ולא ישכח כמה חכמים בעונותיו את הכורא וצריך לקיים אפילו בשבתות וימים טובים שוב יום אחר לפני מיתתך שאם היה יודע שבשבת או יום טוב ימות כמה היה ירא וחרד והיה משכים לקרות בתורה וכמה מעשים טובים היה עושה ולא היה נמשך אחר תענוגים כן צריך שיעשה כל ימיו בשבתות וימים טובים ובפרט בימי השמחה שקרוב האדם למשון אחר תענוגיו ויצרו יפחחו צריך זהירות גדולה כדי שלא יחזור לסורו כמו שאירע לכמה שחזרו לסורם מחמת אכילה ושתייה, עד כאן לשון ר"י. ואף על פי שמשמעות לשונו אינו רק בעל תשובה מכל מקום כתבתי זה לי ולבני גילי כי מי גבר יהיה צריך בעיניו אשר יעשה טוב ולא יחטא ברורותיו האלה הלא כתב ב"ר החשובה ישנה אפילו בדקדוקי מצות גם כתב בשערי תשובה וזה לשוני, ראה ראיתי רוב העם חושבים על כמה פשעים כבדים כי הם קלים ועל חייבי מיתות וכריתות חושבים כי הזהירות בהם יתרון הכשר או מדת חסידות ונכשלים מכלי משים על כן התורכנו להזהירם ולגלות אונם על חומר עבירות רבות וכי יש במצות קלות ררכים וצדדים רבים לכליון חרץ ואברון הנפש, עד כאן לשוני והאריך שם מאד בפרטות העבירות החמורות שרומזות לאדם בקלות ונעשים להם כהיתר לכן כתב כא"צ בשער התשובה כ"ב מקומות והאריך שם בכמה עבירות שרוב העולם עוברים עליהם תמיד ואפילו הגדולים, עיין שם. לכן אף האדם שאינו בעל תשובה בעיניו להיות צריך לסינוסים ותענית מכל מקום לפחות יקיים בעצמו ענינים הצריכים לבעל תשובה אשר אינם לסורה ולמשא כבד כגון שוב יום אחר לפני מיתתך וכל הנ"ל שכתב בעל ר"ה שינהג בכל עת בשבת ויום טוב. וכתב עוד בשער הקדושה פרק י"ב החוטא בשחוק וקלות ראש בימי המועדים חסור יותר שכולם ימי ר"ן ובחטא אחד אפשר שיוכרע האדם לכת חובה, עד כאן. ועל כל פנים ביום טוב ראשון שמחויב כל אדם שלא לאכול אכילה נסה וכל שכן שלא ישתכר רק יתן מקום לסעודה ליל יום טוב שני.

תתך

אכן לכל אדם אף מי שברר לו שאיננו צריך כלל לתשובה מכל מקום מחויב ביום טוב ללמוד דקיימא לן חציו לה' וחציו לכם ויש לו לקיים מצות לא ימנעו מפיך כל מה דאפשר ליה וירא שמים יצא ירי כולם שיאכל וישתה וישמח שמחת של מצוה שיעור וזמן הראוי ולא יאריך מאד ואם על יד רוב אכילתו ושתייתו תקפה עליו שינח ולא יפחד וערבה עליו שנתו כשעה

יוסף אומץ

חרא ואחר כך יחזור ללימודו או לחפילו על כן בעיני טוב שלא יצאו כן בשום יום טוב מבית הכנסת עד חצות היום כרי לקיים חציו לה' וחציו לכם.

תתכב

נח אחר מנחה אל יבטל דברי תורה בשיחות יושבי קרנות רשתים רעות הם עושים ביטול תורה ושיחה בטילה ועובר אעשה דורבנה בם ולא בדברים בטלים וברוב דברים לא יחלל פשע דר' כחות שאינם מקבלים פני שכינה כנ"ל כמה פעמים. מה טוב ומה נעים המנהג פה שדורש בכל יום טוב ויום טוב בין מנחה לערבית חד מחכמי קהלנו ואני דורש בראשונה ואחרי נמשכו כל חבירי בני ישיבה ושאר לומדים מקהלנו עד שהיה לחק עולם ומוכסח אני שזכות הרכים תלוי בנו שמחוק כך באים כולי עלמא לשמוע הררשה ולא ילכו בשיחות יושבי קרנות ונחקן בינינו שלא לדרוש אחר מאתנו שום חריפות מראנה שמה לא יבאו בינונים שאינם מבינים את החריפות רק מילחא דאגדתא כרי שיבואו הכל ובעיני הוא חיקון גדול על כן ראוי לקיים המנהג זה לעולמי עד ודאי זכות זה יעמוד לכם ולורעכם אחריכם עד עולם.

תתכב

על כל פנים אותם שמרכים לדבר בין מנחה למעריב בשיחות יושבי קרנות לפחות אל יקבעו שיחתם בבית הכנסת לשיחה במלה ואינה ראויה ואסורה, והמקובלים מהר"ם קורניארו ומהר"י אשכנזי לוריא ו"ל אסרו רבוב של חול בבית הכנסת לגמרי, כן כתב בספר חרדים בשם.

תתכב

ביום טוב ראשון שחל להיות בשבת מחויב לעשות סעודה שלישית בפח דוקא, כן כתב מהרמא"י בש"ע. אכן על כל פנים לכבוד יום טוב ימנע באכילתו. ובמהרי"ל כתוב אחרי הסעודה שחרית ימחין רק מעט ויעשה סעודה שלישית, ונראה דזה הדרך הטוב הוא מפני כבוד יום טוב שני אבל בשאר שבתות השנה אין לעשות כן לחלק סעודה אחת לשתיים מפני חשש ברכה שאינה צריכה כמו שכתבתי לעיל. ועל כל פנים אפילו ביום טוב יפסיק מעט כטיוול או בלימוד בין הסעודות. ומפני שלא מצאתי דלשחמים בשום פוסק שיש חילוק בין יום טוב ראשון של פסח משאר י"ט מפני חבת הסדר והמצה דליל שניה לכן נראה לי פשוט שאפילו ביום טוב א' רפסח מחויב לעשותה בסצה. ונראה לי שהטעם הוא מפני שחייב סעודה שלישית הוא דאורייתא וחייב יום טוב שני אינם רק מדרבנן ממנהג אבותינו דאין*) אנו בקיאים בקביעת דירחא כדאיתא בנמרא דביצה.

דיני הכנה מיום טוב לחבירו

תתכב

אסור להדיח הקערות והקדריות ביום טוב ראשון לצורך הלילה.

(*) אלי ד"ל דחיי.

יוסף אומץ

תתכה

ומטעם זה אין להביא יין או מים ביום טוב ראשון לצורך הלילה ער הלילה אם לא שצריך לשחוח מעט מסנו בלא ערסה, וכן להציע המסות, וכל שכן ראיסור גרול הוא להציע המסות משבת למוצאי שבת ומיום טוב למוצאי יום טוב אבל להרליק הנרות בבית הכנסת בין מנחה למעריב לצורך ליל שני שרי רכל שעה ושעה הוא כבוד בית הכנסת אף כשאין מתפללין בה וכן הנרות שמשחמשינ לאורן בבית מותר להרליקם כל שעה. ואשתי חי' נהנה להרליק בכל רגל קורם שהלכה לבית הכנסת כרי שלא נבוא מבית הכנסת ביום טוב לבית אפל ומצוה זו יכולים לקיים בהוצאה מועפת בבי' או ר' ששיטים.

תתכו

ולכן אין מתפללין ערבית בליל שני ריום טוב ער הלילה שהמשרחות נוהגות להכביר האש ולכשל חיכף אחרי שיאמר החזן ברכו.

תתכו

אסור לכסות האש כרי שיהיה לו בליל יום טוב שני אש מוכן.

תתכה

במוצאי שבת ליום טוב קורם שיעשו המשרחות שום מלאכה יאמרו ברוך המבריל בין קורש לקורש בלא שם ומלכות וכל בעל בית מחויב ללמד כל משרת שלו ברכת זו וברכת המבריל בין קורש לחול כרי שלא יהיה חילול יום טוב בביתו ואם לאו קולר תלוי בצוארו.

תתכט

ומן תפילת ערבית ריום טוב שני כתבתי לעיל.

דין ספירת העומר.

תתל

יש לומר היום כך וכך לעומר ולא שהיום, כן הוא בלבוש, ומהרש"ל כתב שלא לומר רק כך וכך ולא לעומר, ונכון לומר לעומר.

תתלא

בזמן הספירה אסור להתחיל לאכול אחר שהגיע זמן הספירה רהיינו קרוב לצאת הכוכבים ער שיספור ברינו. אכן אם התחיל לאכול קורם חזון

יוסף אומץ

אינו מחויב לפסוק ורשאי לספור אחר נמר מעורתו, כן הוא לפי הרין אכן כעיני נראה דלאו משנה חסידים היא לסמוך על זה רק חתך שיהיה זמן הספירה יספור בין שיהיה באמצע אכילתו או לימורו או שאר עסקיו ראיאנו למיחש שמה ישכח מלספור ומכשול זה אירע לי ולבני גילי כמה פעמים ביושבינו על מדין ביריד ואז אם לא יספור כלילה ער היום אסור לברך ותרי הפסיד לכל הפחות שכר ברכה כי רב הוא ואפשר שגם למחרת ישכח מלספור והיו מעות לא יוכל לתקן חדא ראו בכל ימי הספירה אסור לו לברך אם שכח פעם אחת וצא וחשוב כמה ברכות וכמה עשרות וזהובים הפסיד זה ועוד דכתיב שבע שבתות תמימות תחיינה ואם רלג יום אחד מהספירה אינן תמימות ונמצא שביטל מצות רבות כל הספירה ממיט יום דכפירוש מצאתי בסדר היום רכל הספירה בטילה מלכד השכר הגדול הירוע לסופר כרין שכתבו עליו שניצול כל השנה ההיא מכמה מאורעות רעים, לכן החרר אל דבר ה' ואל נפשו ידקדק בדקדוק וזהירות גדולה לספור בזמן הראוי. אחר כך מצאתי בסדר היום שצריך שלא יאחר כלל מלספור אחר שהוא לילה וכתב סעמו בצרו.

דיני חול המועד.

תחלב

בחול המועד יש איסור הנחת תפילין על פי הקבלה, ומאחר שאין לנו עסק בנסחרות לא נהנינן הכי. מכל מקום נראה כעיני שלא לברך עליהן רבות אפשר לצאת ידי ספק דאם יש בהן חיוב ברכות אינן מעכבות ואם יש איסור בהן הלא הסה יחשבו לרצועות בעלמא כמו שכתבו הפוסקים נבי המניחין שני זוגי תפילין ררשיי ורבינו חם.

תחלג

דינים רחול המועד נפשים ואין לעמוד על עקרים אם לא בדקדוק גדול כי חילוקיהם חלויים כשערה לכן החושש על נפשו יראה ללסרם בדקדוק ובמתון או יעשה כל עניניו על פי חכם. רק כלל אחד אתן בכל מה שאסור לעשות על ידי ישראל אין שום היתר בעולם לעשות על ידי נכרי ויעלה על לבו מה שאסרו חכמינו ויל המכזה את המועדות כעובר עבודה זרה ופירש רשבים ובשית דריי על מלאכת חול המועד, רק דבר האבד מותר לעשות בחול המועד כי צרכי עמך ישראל מרובים.

תחלד

פה ורנקבורס מאחר שירידים רגילים להיותן חסיד בחול המועד דפסח וסוכות לכן מותר בהם כל משא ומתן רהוי דרכי האבד, כן השיב מהרריק שורש קים למהררר שמעון הכהן ומתוך זמן ירידים הנל שכתב נראה שמהרררש ההוא היה אביר פה וכן מוכח להריא שורש כיא.

יוסף אומץ

תחלה

מה מאד יש להחמיר בכתיבה ראפילו להגיה רק אות אחת בספר תורה אסור כל שכן ראסור לכתוב מה שאין בו מצוה. ומה שנהגין לכתוב שורות עקומות זה לא מיקרי שינוי רק דקא שינוי בנוף האותיות ממש. תעור דפסק בשלחן ערוך סימן תקמ"ה להראי רכל מה שאסור לכתוב אפילו על ידי שינוי אסור, ומה שכתב שם כהנ"ה רנהגו להקל בכתב שלנו שאינו מעשה אומן לא מצאתי עוד כשום פוסק קולא זו רק בלבוש שררכו לדרוך בעקבי שלחן ערוך והנהגותיו בכל מקום ושניהם לא כתבו רק שהמנהג לקולא בלי שום ראיה, תנע בעצמן וכי כל הפוסקים לא איכפל לכתוב אסור הכתיבה רק לאותם שרגילים לכתוב כתיבה חמה או מרובעת אחמהה שלרעתי ככל העולם אין רגילות לכתוב הכתבים והשבעות ושטרות ואפילו ספרי קודש בכתב אשורי רק כל מרינה ומרינה ככתבת המיוחד לה כמקום כתב מעשי"ט שיש לנו ולמה לא כתבו הפוסקים חילוק זה נבי חול המועד כמו שכתבוהו נבי שלש אין כותבין בלא שירטוט יורה דעה סימן רפ"ד, לכן נראה לי שיהיה ארם במלאכת הכתיבה ושאר מלאכות לפחות מפני העונש הגדול שאמרו חכמינו ד"ל בפרקי אבות על המבזה את המועדות אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא ולא יכתוב אפילו אות אחת באיזה כתב שהיה רק שידע בנפשו שהוא לצורך דבר האבוד או שהוא מאותן דברים שהחירו חכמינו ד"ל להראי סימן הנ"ל.

תחל"ז*

בשלחן ערוך החיר בשם גמקי יוסף ורבינו ירוחם לתקן פחילות ולמהר"ל אסור ונראה לי רלכתחלה יש ליותר ולדקק לעשות קודם יום טוב כל הפחילות הצריכים עד אחר יום טוב האחרון וכן ראיתי א"מ החסיד ד"ל ושאר אנשי המעשה נוהגין כן, אכן אם על ידי אונס לא עשה הפחילות כולם קודם יום טוב או שהיה סבור שעושה פחילות רי והותר ואין ידוע שאחר משכניו יש לו פחילות נותרות ליתנם לו אוי מותר לחקנם.

תחלה

מאד יש ליותר לענן כחול המועד במאכל ובמשחה כי על המבזה את המועדות אסור שאין לו חלק לעולם הבא אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים ופירש רש"י שמבזה במלאכה או במאכל ובמשחה, ולכן מה נואלו אותן עשירים שיוצאים לפועלם ולעבודתם ערי ערב בימי היריר גם בלילה לא שכב לבם ואין מפנין עצמם לאכול רק אכילה עראי ואיש רק לבצעו פנה ולא ליתן חלק לנשמה וגם לגוף, לכן ידקק כל אדם שיצוה לאנשי ביתו שחייב בוואו

(*) בתהריגה"ל חסר סימן תחל"ז.

יוסף אומץ

לביחו ימצא מאכל ערב מחוקן ומתובל וסוב לפניו מוכן עם כוס אחר או כי מלא יין לפחות ויקבל שכר גוסף על הנאה גוסף.

תתלט

ואף שמעוה לענג חול המועד במאכל ומשחה מכל מקום עיקר קרושתו אינו מצד הגוף רק מצד הנשמה שיש להוסיף בלימודו יותר מבשאר ימים. ובסדר היום האריך מאד בחיוב התמדת הלימוד בו ובכך צ"ה כשסיר סדר הלימוד לכל המועדים נתן לכל חול המועד חלק מיוחד. ובירושלמי איחא להריא לא אסור מלאכה בחול המועד אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ועוסקין בתורה נהם אוכלין ושותין ופוחזין לכן לפחות אותם שאין להם סרדא מחמת עסקי היריד אל יבלו העת בחול המועד בשחוק רק בכל שעה שאפשר להם לפנות עצמם מעסקיהם ילמדו.

דיני שבת חול המועד.

תתמ

כתב במהרי"ל מרגלא בפומא רבהר"י סג"ל אינו נהנה משום שבת השנה כמו משבת חול המועד ריש יום טוב לפניו ויום טוב לאחריו והוא בעצמו מועד.

תתמא

על המגילות דהיינו שיר השירים רוח קהלח כתב מהרמא"י באורח חיים סימן ח"ץ מנהגו שלא לברך עליהם ודלא כמנהגנו על פי מהרי"ל והמחזירים. ונראה לי ראפילו לאותן רסכירי להו: שיש לברך עליהן היינו רוקא אם כתובה בגלילת. וסוב לברך בלא שם. ובאיכה המנהג שמברך החוק ולא ידעתי אם יש לסנהג זה עיקר. ובכבוש כתב בפשיטות לכרך על כולן ותמה על איכה שאינה נכתבת כהלכות ספרים ע"ן שם. ואפשר דמפני חיוב קינות הוי ספי חיובא לברך מבשאר מגילות.

דיני יום טוב האחרון.

תתמב

כשיגיע יום טוב אחרון של פסח ויום טוב אחרון של סוכות ישחרל בכל עזו ותוקף לעשות לו מלבוש חדש יהיה מה שיהיה אפילו רק מנעלים, והטעם דמדינא אסור לעשות סחורה או מקח וממכר בחול המועד ומחמת שיש לו להשחרל לעשות לו מלבוש יש לו פתחון פה לישא וליתא בחול המועד כדי להרוויח מעות למלבוש וכזה יש לו גם כן שמחה וששון. ומאד ראיתי החסיד א"מ ו"ל מרקק בזה אף הרהר דחיקא ליה שעתא ועסקיו לא היו רק כמכירת ספרים.

יוסף אומץ

תתמג

במתנת יד יהיה לפחות עני או ב' עניים כפי מסת ידו על שלחנו לאכול ולשתות ולשמוח עמו לקיים מה שאמר הכתוב ושמחת בהנך אתה ואשתך וביחך וחלוי והנר אשר בשעריך וגם מה שאמר הכתוב והיית אך שמח ופירש רש"י שם לרבות ליל יום טוב אחרון לשמחה ואף על פי שמקרא זה קאי דוקא בזמן שבית המקדש קיים מכל מקום טוב לעשות זכר למקדש כזה ולפחות יראה לשלוח יין משוכה למרי לבב, וכן ראיתי נוהגין העשירים שולחין מין משוכה שלהם ללומרי תורה וכוה סנסכין יין על גבי מזבח.

תתמד

בשביעי של פסח אומרים בשמונה עשרה הפיוט אותותיך וכיום טוב אחרון אומרים אימת נוראותיך ואם חל יום טוב אחרון בשבת מחליפין הפיוט רשמונה עשרה וקורם שמונה עשרה אומרים כל הפיוט השיך לשבת חול המועד כן נוהגין פה ק"ק ורנקבורס.

דינים הנוהגין בין פסח לשבועות.

תתמה

איסור גילוח ולבישת מלבושים חרשים אין נוהגין רק מראש חודש אייר ואילך. ואף על פי שבשלחן ערוך כתוב ער ראש חודש אייר מכל מקום במהרי"ל כתוב קורם ראש חודש ממילא רבלישנא רשלחן ערוך ער ולא ער בכלל.

תתמו

ריני תעניות בה"ב ידועין רק באתי לרין ברבר חרש והוא זה, שאם יש מילה בחם והסגרק הוא כהן שאינו רשאי לעלות לספר חזרה מפני שאינו מתענה או מחויב לצאת מבית הכנסת וכן נהגנו פה למעשה עם שמעון כהן כשוית סגרק.

תתמוז

תולדות מראש חודש אייר ואילך ידועים הם ואם יש בריה מילה הוולח של המילה נרחה מפניהם.

תתמח

ל"ג בעומר שחל להיות ביום א' כתב בשלחן ערוך בשם מהרי"ל ריש להסתפר ביום ו' לכבוד שבת, וסעוד סופר הוא כי מהרי"ל אסרו, ונראה לי דצ"ל מהר"ו כי הוא מחירו, ואף על גב דיש פלוגתא דרבנחא נראה לי להקל כי אפילו איסור דרבנן ליכא רק מנהג קדמונים. גם נראה לי רכל שכן דאם יש לו מלבוש חרש ללבוש בל"ג בעומר יש מצוה ללבוש בשבת שלפניו אם הוא בחול.

יוסף אומץ

תתמט

המסמך אחרי הוא הלא כבני כושיים והמסמך קרושים היא התשפס, וכשהן מחוברין מפתירין הלא הנ"ל ולא כשאר המסמך דפרשיות המחוברין רלעולם מפתירין בפרשה רמליק מינה, כן מנהג פה על פי מנהגים ומרדכי ומתיריל ומסה משה ולא כהלכות שרצה לשבש כל המסמכים.

סדר חג השבועות.

תתנ

בליל ראשון רשבעות כתב הנאון מהר"ר ישעי' סג"ל ז"ל שהיה אב"ד דקהלחנו הקדושה בליקוטיו וספר אביו החסיד מוהר"ר אברהם שפסל ז"ל הנקרא עמק ברכה וזה לשונו, קבלתי מסורי הנאון מוהר"ש ז"ל מלובלין שקבל איש מפי איש עד מפי הנאון מהר"ר יעקב פולק ז"ל שלא לעשות קידוש ולאכול בליל ראשון של חג השבועות עד צאת הכוכבים והסעם מפני שבספירה כתיב שבע שבתות חמימות תחיינה ואם כן כשמקדש בעור יום מחסר אותו המקצת סמים. ימי הספירה כי חג השבועות הוא לאחר הספירה וכשיש ספירה אינו שבועות וכשמקדש אי"כ מקבל על עצמו החג ומחסר אותו המקצת מימי הספירה שהרי חג השבועות הוא לאחר הספירה ונמצא שאינו חמימות, עד כאן לשון הנאון הנ"ל בליקוטיו. אכן באמת לא ראיתי רבנן קשישי בעלי מעשה אשר בארצנו ארץ אשכנז רעברי הכי וכפרם אותם המדקדקים העומרים בבית ה' בלילות שעומרים כל הלילה על עמרם ללמוד כל הלילה כמ"ש בספר הוזהר פ' אמור והמה לומרים ע"פ הסדר הכתוב לקמן כי המלאכה מרובה והלילות בהם קצרים עד מאד בעת ההיא ואם יתמהמהו בקידוש והתחלת אכילה עד צאת הכוכבים וגם באכילה ישוה קצת זמן מה ליתן מקום לשמחת חג הקדוש כאמרם ז"ל אי לאו האי יוסא כמה יוסף איכא בשוקא כזה חצא קרוב לחצי הלילה ומתי יעשו לביהם הנצחי לכן נראה לי רחמנא לבא בעי ואחר המרבית ואחר הממעים ובלבד שיכוון לבו לשמים ומותר לעשות קידוש בין השמשות כי סדאריחא קרי בין השמשות לילה.

תתנא

במתיריל כתוב נוהגין להשמיח ביה הכנסת בבשמים של גשמים ובשושנים לשמחת הרגל, ואנו מנהגנו לשמח כן רצפה כל הבתים ומתי שחל שבועות כיום א' תהינה מהר"י סג"ל להשמיח העשבים בהכנסת שבת וכן נהגתי ולא על ידי נכרי בשבת.

תתנב

המדקדקין שנוהגין על פי קבלה לעמוד על עמרם כל ליל ראשון רשבעות עד שיאור חיוס לומרין מספר הוזהר דבראשית רף ח' בוזהר קסן ומתחילין

יוסף אומץ

ר' שמעון הוה יחיב ולעי באורייתא בלילו רכלה וכו' עד רב המגנא ופרשה אסור על וספרתם לכם ואומרים כל הפסוקים שמפרשה בראשית עד לעשות רסוף ויכולו ונ' פסוקים האחרונים דבראשית ומכל סדרה וסדרה נ' פסוקים הראשונים והאחרונים ובבשלה אומרים נ"ב או ישיר עד סוף השירה וכל פרשה המן וביחרו אומרים גם כן מבחרש השלישי עד סוף הפרשה ובכי חשא מן ויאמר ה' אל משה כתוב לך עד סוף הפרשה ובואתחנן מוקרא אל משה עד ובשעריך ובראה משכעה שבועה עד סוף הפרשה וכן מכל ספר וספר דנביאים וכתובים נ' פסוקים ראשונים ואחרונים וביחזקאל אומרים מתחלתו עד סוף ההפסדה וכן בחבקוק אומרים גם כן בסופן ב' מזה בהיכל קרשו עד סוף ההפסדה, החמש מגילות יאמר אחר תהלים איוב משלי קודם דניאל חוץ מרות שיאמר כולה קודם תהלים ופסוקים ראשונים ואחרונים דאבה יאמר כלחש ובתהלים יאמר נ"ב כל מומור ס"ח וסוב נ"ב לקרא כל שיר השירים ומשלי ואם אינו אומר כל משלי מפני אפיסת הפנאי יאמר לפחות מאשה חיל סימן ל"א עד סופו. סדר זה הוא מורכב משני הסדרים של המקובלים מהרמב"ק והאר"י ז"ל וחומרת שניהם כלולים בו. ואחר כך יאמר מכל מסכתא רשייתא סדרי משנה ראשונה ואחרונה על פי הסדר רומ"ן נק"ט ורעים מועד נשים נזיקין קרשים סהרות, ואם ערין לא האיר היום יש ליורעים לקרות בספרי בבלה, ופי שאין לו עסק בנסתרות ילמוד בספר מצות עשה ולא תעשה על פי סדר הרמב"ם או מספר אחר שהסדר בו בתרי"ג מצות או ספר חרדים או אזהרות הרמב"ם הנרפסים בסידורי ספר לאומרים בשבועות עם פירוש ר' שלמה בן גבירול. וההולך לסבול קודם שיאיר היום מה טוב גורלו, ואני וכל חלמירי הולכים אחר הלימוד לבית המרחץ לסבול קודם שיאיר היום ואחריו נתנו שאר עדה קרשה מקהלתנו.

תתנג

וביום א' רשבעות כתב בסדר היום שיש לקרות כל החורה שבכתב. ובעיני טוב הוא יותר ויותר לעשות כן מלקרות בשמחת תורה שאם עיז האדם שלא קרא שמות בוסנו הוי מעות לא יוכל לחקון ואם כן טוב יותר לומר בזמן מתן תורתנו.

סדר הפיסס מה אורח חיים יום ראשון וארץ משה יום שני.

תתנד

רבים נוהגין לאכול מאכלי חלב ביום ראשון רשבעות ויש להם על מה שימסוכו. אכן מפני שאמרו חכמינו ז"ל אין שמחה אלא בכשר ויין נוהגין לאכול בשר אחרתהו. והעושים כן צריכין לדקדק שיטלו כל בני הבית את ידיהם בין חלב לבשר. ולפי מה שכתבתי לעיל ריש להחמיר להמתין אחר חלב לבשר ו' שעות יש לקיים מנהג זה בחבשיל חלב שאין חלב וחמאה בעין. ובסדר היום כתב ריש לאכול חלב אפילו בלא בשר כלל אחריו אם

יוסף אומץ

עגנו בכך. ועל כל פנים מנהגנו לעשות מוליתא מחלב או בשר ורמות סולס מו' שליבות עליה זכר לז' רקיעים שקרע הקדוש ברוך הוא בשעת חג חוריה להראות שאין עוד מלבדו והוא מנהג טוב ויפה.

תתנה

החלב שנחלב ביום טוב ראשון על ידי נכרי וישראל רואהו התיר מהרש"ל בתשובותיו סימן ע"ה, ואף על פי שבמהר"ל משמע לפום ריהסא ראסור רקרק הוא שם מדבריו להיתרא וכן כתב במסה משה בשם מהרש"ל ו"ל להיתר. אכן בהגהות שלחן ערוך כתב שנהגו בו איסור ואין לשנות. לכן נראה לי ראין לשנות. אבל אם נחלב בשבת ערב יום טוב כולי עלמא מורו ראסור ער יום השני.

תתנו

כשחל יום שני רשבעות בשבת נוחגן פה לומר במגן אבות בין קונה שמים וארץ למגן אבות חריו דיום שבת השמיע בסיני וכו' שבא ברפוס על ידי החסיד א"מ לזכות בו את הרבים ופיוס זה ראינו בכתב והוא ארוך וחתום בראשי חרוזיו יוסף קמחי אביהם של הר"ר דוד קמחי ור' משה מקמחי בעל המלך ונחיסד לאמרו בכל ליל שני דיום טוב שהוא בשבת והטעם מפני שאין אומרים במה מדליקין להזהר על ידי כן ממלאכת שבות שיש בה שאלה עשרתם ערכתם הדליקו את הנר וכו' ואם כן אתו למסעי שישברו שאינו רק יום טוב ויכשלו במלאכת אוכל נפש וכיצא לכן נחוקן פיוס זה להזכיר שבת בברכת מגן אבות. ובגלילות אל: ופולין ואיסליא לא נתקבל פיוס זה לאמרו רק שמנהגם פה לומר חרוז ראשון בשבעות שחל בשבת מפני שיש בו השמיע בסיני שהוא זכר למתן תורתנו הקדושה. ובמהר"ל כתב שנהגין לאמרו כמנהגם מפני שנקבר הבחבר שם ובעיני יפלא כי הרד"ק והרמ"ק הג"ל היו צרפתיים כדמוכח מלשון לעז שכותבים בספריהם.

תתנו

כשחל שבעות בשבת אין אומרים בו פרקים ומתחילין בשבת שאחר שבעות לומר בכל שבת ב' פרקים ומשם עד י"ז בחמוז בכל שבת ג' פרקים ואז ספסיקים מלאומרים. ובחירוש מתחילין לאומרים בשבעות ואומרים עד י"ז בחמוז ב' פרקים.

תתנה

אסרו חג רשבעות אסור בתענית ובחספר כמו חול המועד שהוא היה יום טוב שחיו מקריבין בו הקרבנות שלא הקריבו כרגל עצמו שיש להזן תשלומין כל שבעה מה שאין כן בשאר הרגלים שהשבעה ימים הם כולם יום טוב לכן אין אסור חג חסור בתן.

יוסף אומץ

דיני בין המצרים.

תתנט

בין המצרים יש נוהגין להחזיקנות ויש סמך להם מדינא.

תתס

מי שדרכו לברך ברכת המזון על היין נראה לי שעבירה היא בירו אם ימנע בין המצרים לברך על היין אף אם נזהר מבשר ויין. ואי לא מסחפינא אמינא אפילו ערב חשעה באב קודם סעודה המפסקת מותר לברך על היין ועל כל פנים נראה לי ששוב לברך על כוס שכר דהוי אז כמו חסר מדינה.

תתסא

אין מברכין שהחיינו בין המצרים ובמטה משה כתב המיקל לברך שהחיינו בשבת שבין המצרים לא הפסיד וסמך עצמו מספר חסידים, ונראה לי רמזונה להקל בזה ואפילו בתשעה באב שחל להיות בשבת ואלו לא נאמר בספר חסידים היה ראוי מעצמו לומר שאיך ינהוג שום אכילות בשבת הלא בתשעה באב גופו שחל להיות בשבת אסרו מעלה על שלחנו אפילו כסעודה שלמה בשעתה.

תתסב

אכן ללבוש מלבושים חרשים נוהגין איסור אפילו בשבתות שבין המצרים ואפילו רק סנעלים אם לא לצורך גדול.

תתסג

כשיש מילה אחר י"ז בחשוון וקודם ראש חודש ראיתי כמה פעמים שאותן הנוהגים בבשר ויין היו מפוקפקין אם רשאים לאכול ולשתות במילה אחר תפלת ערבית, וכן אם נמשכה סעודה מוצאי שבת עד הלילה היו גם כן נבוכין בענין זה. ולדידי נראה פשוט שכל מי שלא נהג איסור בדבר פעם אחת אין לו להחמיר שכל הענין איננו רק מחמת נדר, אכן אחר ראש חודש חשונה ששם להפסיק הסעודה לזמן תפלה ערבית שמתפללין.

תתסד

אם ממות ומסעי מחולקין או מפטירין לפינחם ויד ה', נראה לי מפני שנוכל להתחיל להפטיר סימן דש"ח בפרשת ממות ואם המה מחוברין שמפטירין בהם שמעו או עריך להתחיל בסימן דש"ח לפרשת פינחם והיינו דברי ירמיה הנרמז בפרשת ממות.

יוסף אומץ

דינים שאחר ראש חודש.

תתסה

המנהג פשוט פה בסעודת מילה שיאכלו בשר כל הקרואים אפילו יותר ממנין אפילו אחר ראש חודש ואפילו ערב חשעה באב מתחילין לסעוד בכשר ויין קודם חצות ומפסיקין סמוך אחר מנחה גדולה.

תתסו

כתב בהנהגת שלחן ערוך שנהגו לתת אחר ראש חודש לאומנים נרים לתקן כלים חרשים כרי שהיו מוכנים לאחר התענית, אכן אני הכותב ראיתי בימי חורפי מחמירין בזה, ואפשר שלא ראיתי רק מתמקדקים במעשיהן, אכן כמרומני שממני המנהג נגעו בנו ואם כן אסור לשנות המנהג וסוב להחמיר כי שם בהנהגת מסיים בה ומיהו טוב למעט בזה במקום ראפשר.

תתסז

בימי חורפי ראיתי שנהגו אחר ראש חודש מין שרף של שמרי יין כמין עצמו שמעתי מסורי הנאון מהוריר הירץ ויל אכיד רפה שהוהיר למוכרי יין שרף שלא יעמדו היין שרף מחבואה על חריסי הניוהיהן מפני מראית עין שיאמרו שנסרף משמרי יין ובאמת זה הוא חומרא גדולה שאין לה עיקר. אכן היין שרף מין שמקילין בו חכמינו פה הוא נגד המנהג ולא שמעתי אינו ראיה.

תתסח

חוסץ של יין אף על פי שלא מצינו בו שום איסור ופה נהנו בו איסור מז' אב וז' בכלל ואם אירע חשעה באב כיום ג' אין מכשלין בשבת שלפניו רגים בחוסץ של יין מפני הרגים שיוחרו לאוכלם בחול ומפני שכל דיני בשר ויין אינם רק מנהג לכן שייך לומר בכל פרט ופרט שנהנו נכיהו מנהג אבותינו חורה ואין לזוז מהם לשנותם בשום עוקץ.

תתסט

בימי חורפי ראיתי במנהג פשוט שלא לקנות עץ אחר ראש חודש. אכן עתה רבים מקילין ומה מעשה והרבר ידוע שבימים החמה היו מקפידים חכמי עירנו נוחי נפש מאד על הרבר ומי שקנה עץ לקחוהו ממנו ונתנו אותו לעני הקדש ואף על פי ששורש טעמם לא נודע לי מכל מקום אין לנו להקל נגדו.

תתע

ראש חודש אב שחל בשבת מנהג פה על פי חזקוני להפסיד שמעו.

יוסף אומץ

תתעא

כשיש שפיתולץ בשבת זה המנהג פשוט שלא ילכו הבחולות אל הכלה במחולות או בכלי שיר.

דיני ערב תשעה באב.

תתעב

כתב בתנהות שלחן ערוך בשם מהר"ל ומנהגים שאסור ללמוד ערב חשעה באב אחר חצות כל מה שאסור ללמוד בחשעה באב גופיה ואפילו אם הוא שבת, והטויל אסור כל היום דערב חשעה באב והאיך יעלה על לב שום בר ישראל או בת ישראל לילך לטויל ביום שנעשו לאבותינו צרות גדולות וחזקות ועוד היום הזה אנחנו סובלים את הצרות בגלות המר הזה בעונותינו הרבים ושכינה הולכת עמנו בגלות.

תתעג

הסעודה שנהגים בערב חשעה באב קודם סעודה המפסקת לא טוב הדבר בעיני ואף אם מצא מהרמ"א סמך ממרש לאו משנת חסידים היא ועל כל פנים אם יאכל סעודה המפסקת אוכל בבטן מלאה ולכן לא יאכל רק מעט סועיר אכילת עראי ולדעתי לא תקרא הסעודה ההיא סעודה המפסקת רק הקורבת לה וחרי ככר אכל בה ב' חבשילין או יותר ונמצא שעובר בזה על דברי חכמים שחייב מיתה, לכן טוב לאכול סעודתו בחצות או סמוך אחר חצות ואף היא לא במערני המלך רק סותר לאכול ב' חבשילין כינונים ואו בסעודה המפסקת יהיה כמעט רעב.

תתעד

בסעודה המפסקת איכא קצת ספיקא אם רשאי לזמן לכן כתבו הפוסקים שטוב תרבר שלא ישבו האוכלים במקום אחד רק ב' בוית זו וא' בוית זו וימצא כרי לצאת מירי ספק זה.

תתעה

מנהגי לומר לפני כיתי בסוף סעודה המפסקת בשברין לב בעונותינו עתה כך וכך שנים לחורבן בית מקדשנו. וכמדרשנו שנאון עירנו מיו מהוריר עקיבא ויל הדרשן הגדול שדרש בכל שבתות השנה מנה שנות החורבן בכל רשעותיו שבשבת חזון.

תתעו

ביום כפורים וחשעה באב אין לילך בבתי שוקים מחפוסים בעור בתחתית הרגל שקורין וולין, ומצאתי כתוב בכתב יד הנאון מהר"ר משה לוריא ויל שאפילו אינם של עור רק בעליונו של רגל ובתחתיתו מחפוסים בכנר אפילו הכי

מסורים ושמה כתב נאמן הנ"ל סעמו ונמוקו וראיתי' ההלכה אכן הפעם נשכח מלבי.

תתעו

ראיתי רבים טובים וגדולים בעיניהן המקילין אפילו ביום כפורים ללכת ער בית הכנסת במנעליהן אם הוא שעה הנשמים וכל שכן בחשעה באב ותולין עצמן באילן גדול מהרמאי שהחזיר כך כשם מהר"ל לאיסטנים וגם מהר"ם יפה נמשך אחריו בלבושו ונראה לי כי לא טוב הדבר אשר הסה עושים כי חס להם לנאונים הנ"ל האחרונים להחזיר דבר איסור גדול כזה ביום קדוש כזה מלבד עצמם מה שלא גובר בגמרא ובשום פוסק מקמאי אלא וראי עיקר יסוד דין זה בנוי על מה שאמרו חכמינו ז"ל מי שיש לו חסמין בראשו סך כדרכו ואין חוששין ומעטה וזינו לרין ראין פירושו של איסטנים רק לחענוג אלא שהוא צריך לרפואה אפילו רק לרפואת אבר אבל לחענוג בעלמא לא עלה על דעת שום פוסק בעולם להחזיר חלילה, ודוק השתנות הלשון שדקדק מהרמאי לכתוב אסמניה במקום מפונק שכתב מהר"ל להורות לנו רהיינו דוקא באיסטנים האסור בהחיצה דאבל, ועיין ביורה דעה סימן שפ"א ריש מפרשים איסטנים היינו שיבא לירי סכנה אם לא ירחץ ומסקנא רמילתא רלאו סכנה שמש אלא מצטער הרבה וכא לירי מיהוש בכך, לכן אם נבי אבל הקל אמרו כן כל שכן וכל שכן נבי יום כפורים החסור ראין שום היתר בעולם אם אין כאן בית מיהוש. וראי בעל פורגרא וכיוצא יכול לצרר לו היתר מה אבל אינשי רעלמא לא ואפילו בעל פורגרא ישער בעצמו שאם על ירי אנפליאות של נסמא שקורין פילץ יכול להציל רגליו ממהוש אין לו להחזיר לנעול מנעליו. סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ביום קדוש כזה הניחן למחול בו את כל עונותינו ועיקר כפרתו חלוי בטא שאמר תכתוב לעיקר מצותו רהיינו וענינחם את נפשותיכם שפירשו כו חכמינו ז"ל רנעילת הסגדל גם כן עיניו ואם לא יקיים כל העינויים איך יעלה על דעתו לבקש כפרה ואם לא יהיה לו כפרה חס ושלום אם כן להכל ינע האדם כל ימיו חס ושלום והלא טוב לו לאדם לסבול כל היסורים שבעולם בעולם הזה משיאבר שעה אחת מקורת רוח של העולם הבא או שתצטרך נשמתו לחזור בגלגול האדם וכל שכן בגלגול בהמה או חיה שאין שיעור וערך לצער ההוא כרמפרש בספר חרדים שאל יאבר עולמו בשביל הנאת רגע אחד שעת הליכתו לבית הכנסת גם בחשעה באב שאינו חסור כל כך מכל מקום לא יקל בכך אם לא לצורך צער גדול מאוד.

תתעח

ועל ירי קולא זו כאין עוד לירי מכשול עת שחולצין הסנעלים ותעלין אותן בידים ודבר זה איסור פשוט להחפול אחר כך בלי נסילה ואיסור זה הוא גם כן רגיל נבי כתנים בעליהן לדוכן ואם נוהגין לחולצם ולנעלם בלי

יוסף אומץ

סיוע חיר כלל משמע מחשבת מהרים טינץ רמכל מקום איכא איסורא אם נשארים בבית הכנסת אכן שם חילק בין מנעלים וסגולים ולא ברירא לי אופן סגולתם איך מעשיהם. ונראה לי שאם חולצם קודם התפלה דעריבא כניסת היום ונועלם אחר התפילה דעריבא יציאת היום בלי סיוע חיר וכיני ביני המה בחור סאין שום עין שולטת בהם אין כאן כיווי בית הכנסת. אכן במהרי"ל כתב דביום כפורים שצריך לנהוג בו קדושה וטהרה אסור להניחם בבית הכנסת.

תתעט

ואם חל השעה באב כמותאי שבת דנכנסין לבית הכנסת קודם שיצא שבת מצוה כעיני שלא ללכת יחף מפתח הבית רק יקח עמו נער שיקחם ממנו בהניעו לפתח בית הכנסת או ישימם בחור כנ"ל.

תתף

רין רחיצה ונסילה בחשעה באב כרינם ביום כפורים כמו שכתבתי ואין לחקל מפני שהוא איסורא דרבנן.

תתפא

בחשעה באב אין שואלין בשלום כלל לכן בלילה אל יאמר קודם שכיבה לילא סבא ובקומו אל יאמר צפרא סבא כנהוג ומי שיאמר כן מחסרת דיעה ישיב לו חברו מפני הכבוד בשפה רפה.

תתפב

יש לאדם למעט תנאחו בשכיבה והמדקדקים שוככים על תיבה או אצטבא ורק אבנים מראשותיהן ויש שמטמעים בכרים וכסתות תל כל פנים לא יתנו לחציע המסות עד אחר קינוח יום השעה באב.

תתפג

יש ליותר סאד לתאריך בקינוח עד חצות והמורוין ומכריחין תחון להקדים סיוסם עתידין ליתן את הרין כי רובא דעלמא מסיחין תיכף אחר יציאת בית הכנסת חורבן בית אלקינו מלבם ומלכר זה באין עוד לאיסורא רבה שתיכף אחר יציאת בית הכנסת מבערת המשרחת אש לבשל לילדים קמנים אכילתן ובפרשות אם הוא ביום א' מדיחין כל כלי אכילה משבת ואיסור גדול הוא לעשות שום מלאכה קודם חצות.

תתפד

יולדת או חולה האוכלים בחשעה באב יאמרו נחם בברכת המזון קודם ובנת.

יוסף אומץ

תתפה

אותם תהולכים לסיול כל היום בתשעה באב במנעלים וסבורים שהותר הדבר אחר חצות בוראי אחר שאינם מחאבלים כראוי לא יוכו לנחמה על דרך שישו אתה משה וגו' כי אין שום היתר אפילו אחר ערבית עד הלילה. ולדעתי מנתנ סעות הוזה נשתרכב משיכה לארץ שאין בה חיוב אחר חצות אכן העניינים לכל תענית צבור אין שום היתר עד הלילה.

תתפו

וגם הסיול כעצמו אפילו יתף הוא איסור גדול בתשעה באב וכל שכן אותם השוחקים שבדואי אין זוכין לנחמה רק ישב בדר וידום או יתעסק בקינות ובדברים הרעים שבימיה ולא יסיר האבל מלבו ומי שיושב כל היום על גבי קרקע לשריפת בית אלקינו יוכה לנחמה וישיש אתה משה וכן נהנתי כמה שנים. על כן מי שיראח אלקים ננעה כלבבו לא יפסיק מלקונן בימים האלה על חורבן בית אלקינו ותפארתנו וגלות תשכינה נפלה עפרת ראשנו והיינו לבושה ולכלימה ללעג ולקלס בין האומות ותא ראייה אם אנחנו עוד היום הולכים ברחובות קריה של נכרים קוראים אותנו כלכים ושאר נבלות וזורקים אותנו בטיט וכאבנים אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזר לנו ומשניח עלינו בכל יום ובכל עת ובכל שעה אי אפשר לנו שנוכל לעמוד מפניהם בגלות חסר הזה כי קיים עלינו חסיד ה' הפיר עצת גוים כי תבטיח אותנו לא ירפך ולא ישיחיתך. ובספר דרך חיים כתב אימתי משניח עלינו אם אנחנו עושים רצונו של מקום אבל אם אנחנו הולכים בשרירות לבנו מפני מה ישניח עלינו ארובה וארובה הוא ישלח עלינו נזירות רעות ע"כ ראוי לבער המנתנ הרע מקרבנו אותם הנערים ומשרתים שזורקים ומכין אחד לחבירו ומשמים בתשעה באב כאילו הוא יום טוב בבית הכנסת שלנו בשעת הקינות ומוטל להשניח על זה על חכמי ופרנסי הדור לגדור גדר ולקנוס וללקוח לאותם פושעים בגופם ואל ידיה נשיאת פנים ברכר זה ידוע כל מי שיש כירו למחות ואינו מוחה וכו'.

תתפו

ליותר במצאי חשעה באב מבשר ויין מפני אבילות של יום אפילו בתשעה באב נרתה וכל שכן אם אין חשעה באב נרתה ראו המסעס כאכילה בכל מה ראפשר ליה הרי זה משובח.

תתפח

גם יש ליותר מבשר ויין לפחות עד חצות יום עשירי אם אינו מתענה עד זמן זה ומדקדקן מתענין תשיעי ועשירי.

ענב ויני טרב אכנתב תרברים שאמר חז"ל מפני זכר לחורבן.

תתפט

אסרו לומר במשחה היין רק שירות וחסכחות להקדוש ברוך הוא שרי. ונראה לי דרוקא מה שאינו מחיקון התפילה כנתן ארץ עולם יגדל צור משלו

יוסף אומץ

אכלנו וכיוצא אבל קרש וקדרשה השכיבנו בשמותיו היו איסור גמור מפני הזכרת השם לבטלה גם נראה כמתלוצץ וראיתי כמה פעמים מרבנן קשישי שנערו בתסומרים כגיל וכל שכן ההסומרים שירי נכרים חשירי ניאוף רעונם גדול מנשוא מלבר החיוב דוכר לחורבן.

חתך

וכל שכן כלי זמר ראסור לשמעם במשתה ולרעת הכית יוסף אסורים אפילו בלא משתה לכן מה מאור נחשב בעיני לאיסור גדול מה שהעשירים שוכרין לבנותיהם יודע נגן ללמדם כלי שיר כי אין זה אלא להתענג ולהתיהר במ ע"ל.

תחצא

שלא למלא פיו שחוק מחמת החורבן, ונראה רלישנא רמילוי היינו בהרסם קול. וסוב לענש עצמו בקנס על זה ער שיהיה לו ההרגל סבב שני. וסלבר אבילות חחורבן ררש סהררי סגיל שהענין הלאכין הוא בכלל איסור ליצנות שאין סקבלין פני שכינה.

תחצב

אכתוב סעות העולם לעשות כבנין זכר לחורבן שרובא ראינשי אינם עושים שום זכרון רק מה שכתבו כן בצבע שחור וקצח סתררין בעיניהם נהנין לעשות צבע שחור כמלא רוחב ספח או ספחים, ועיקר החיוב הוא להניח מקום פנוי כשיעור אמה על אמה כלי צבע כלל דהאי צבע שחור רנילים לעשות גם כן לניי ואין בו משום זכר לחורבן כלל. והמקום ההוא ראוי להיות נגד הפתח וכן הוא בבית הכנסת הישן פה סכון נגד הפתח סמסס וזהו למעלה ספספח שיוצא מבית הכנסת של הנשים לבית הכנסת האנשים להביא ררך שם הולך למילה שיש שם אמה על אמה ויותר חוסת אבנים שאינה סותה בסיד כלל על גבה.

תחצג

אחר שעברו חשעיו ועשירי יסיה האדם רעתו מן החורבן ויוכור לנחמה, וספני כן כתב סהרש"ל בתשובתו שאפילו אותם הנהירין סבשר ויין מרין בתמו לא יאות עכדי אם נחורין גם כן אחר עשירי וכתב שם שאפילו התרה אין צריך לנהגים כן משום דהיו סנהג בסעות. ואני הקסן אביא עור ראיה סבוררת לרכרי הנאון הנ"ל אף כי אין צריכין חיווק והוא מה שכתב הכל בו וזה לשונו סנהג קרום שחנשים רוחצות ראשן סהמנחה ולמעלה כתשעה באב וקנים תראשונים הנהינו זה לסובה ממה שאסרו בתנהגה כי המשיח נולד בתשעה באב וכמו שעשינו זכר לחורבן ולאבילות כן צריך לעשות לנואל ולמנחם כרי שלא יחיאשו מן הנאולה, ער כאן. מה סוכה שהאבילות אחר

יוסף אומץ

ומנה היא איסור, ואף שכתב שם שזה האות לא התצרך אלא לנשים וכו' משום דהיינו לרחוק בתשעה באב עצמו ומיניה נשמע ראחר שהותרה הרחיצה בתשעה באב לנשים אף על פי שהיא איסור נמור לנשים מכל שכן ראנשים מחויבים לזכור הנאולה אחר יו"ד.

תתצד

ומפני זה קורין שבת שאחר תשעה באב שבת נחמו על שם התפסרה טה שאין כן בשאר שבתות השנה חוץ משבת שובת שנקרא גם כן על שם התפסרה וסרבין בו בפיוט ובזמרה וראוי להתענג בו יותר מבשאר שבתות השנה וכן כתב בן שועיב שמצוה לעשותו כיום טוב.

תתצה

אמרו חכמינו ז"ל מכאן ואילך רצונם לומר מחמשה עשר ואילך רלא מוסיף יסף, ולפי מה שכתבתי לעיל שיש לאדם רשות לישן ח' שעות צריכין אנו לומר שעונש גדול הזה לא נאמר אלא להשוכנים בארץ ישראל או במדינות סמוכות אליה ששם הלילות ארוכים יותר מח' שעות אחר ס"ו אבל לגלילות אלו שהלילות אחר ס"ו כמעט אינן יותר מח' שעות לא נאמר העונש הגדול הזה. אכן מכל מקום הזריו להשכים אף על פי ששינתו מועטת מח' שעות הרי זה משובח. ועל כל פנים לא ילך לישן קודם שחשכה כדי לקרות קריאת שמע בעונתה כדלעיל.

אחרי שאמר תשעה באב ימי תשובה ממשיך ובאין לבא לאותן תרגילים להתענות ארבעים יום לכן אכתוב מה סדר תענית ואגבן בכתב קצת כללים לדרכי התשובה.

תתצו

אחרי תשעה באב יש מתחילין להתענות ארבעים יום כי אף על פי שארבעים ימי רצון שהיה משה רבינו ע"ה בהר התחילו מרי"ח אלו מכל מקום מפני שאי אפשר להתענות בשבת וראש השנה כמו שכתוב במהרי"ל צריכין להקרימם כדי שיכלו עם יום כפורים, ומי שאין רצונו להתענות רצופים צריך שיתחיל חתף אחר תשעה באב.

תתצו

בכל תעניות לתשובה טוב לומר קודם אכילתו התחינה שסידר החסיד רבינו יונה לבעלי תשובה הלא היא כתובה לעיל.

תתצו

ומי שיודע בעצמו שאין התענית מוסיף לבריאותו טוב לו שיתענה ב' וה' ולפחות אל יפחות מלתענות יום אחד בחורש גם אם ימנע ב' וה' מבשר ויין וגם ביום א' וזכר לחורבן כמו שכתבתי לעיל מה טוב והיום ההוא יהיה וקא ערב ראש חודש שהוא יום כפור קטן כמו שכתבו המסובלים, ולכן

יוסף אומץ

אף אם יהיה ראש חורש בשבת אל ימנע מלהתענות בערב שבת. אכן אם חל ראש חורש ביום א' שאף אם יתענה בערב שבת לא יהיה ערב ר"ח ממש או יש להתענות ביום ה' ולא בערב שבת מפני כבוד השבת וזכר לדבר פורים ביום א' שמקרימים תענית אסתר ליום ה'.

תחצט

אכן מי שידוע בעצמו שלא יצטער על ידי התענית בכניסת שבת וכל שכן מי שאינו חובב כלל לאכול הרבה שעל ידי התענית תערב עליו אכילתו במאד ושום צער לא יהיה לו ע"י התענית בכניסת שבת נראה לי שלאיש כזה קרש יאמר לו אם יתענה בערב שבת ואפילו כשאינו סמוך לראש חורש וכל שכן כשראש חורש ביום א'.

תחק

ובחילוק זה יתישב מה שקשה בחלמור אהררי וגם ברברי הפוסקים רבמסכת עירובין בעו הני בני כי רב ריחכי כהעניתא במעלי שבחא מהו לאשלוסי וחביא כמור אורח חיים סימן רמ"ט ראייה מיניה דדרך אנשי מעשה להתענות בערב שבת. והביא יוסף הכיזא עור ראייה מירושלמי דתענית דר' אבין צי"ם כל ערובי שבת וזה קשה למה שאמרו חכמינו ז"ל במסכת תענית ראשני סעמד לא היו מתעניין בערב שבת מפני כבוד השבת, והביא יוסף הכיזא בסימן הנ"ל בשם מרדכי שאפילו בעשרה כסבת שחל להיות בערב שבת מצוה לסעוד התבשיל קודם שילך לבית הכנסת וכתב שכן עשה ר"י כרי שלא יכנס לשבת כשתוא מעונה, ואף על פי שסברא ההיא רחוקה ולא קיימא לן כותה ואפילו בתענית שאין בו שום חיוב בעולם רק על ידי קבלתו אף על פי כן מחויב להשלים, מכל מקום מוכח דיש קצת איסור להתענות בערב שבת ואם כן קשה למה שאומרים במסכת עירובין וסור וביה יוסף שחבאתי לסעלה, ובמה שכתבתי דהכל לפי מה שהוא אדם ריש אדם שחענוג לו יותר לאכול לבלי שבת כשהתענה כל היום ויש שטבעו בהיפך אחי שפיר.

תחקא

והרגיל להתענות בערב ראש חורש אם יתבודד ביום ההוא בחדר מיוחד לפרש מכל עניני העולם אפילו משיחה קלה רק ילמוד ויחפץ ויתעסק בטליתו ותפילין ויפשפש במעשיו לחקן רכיו מה טוב חלקי. ברי"ה כחוב שיש לעשות יום כזה ככל שבוע ואפילו מי שאינו יכול להתענות יכול לעשות יום כזה לעתים כנ"ל כי אין החיוב בו להתענות רק להתבודד כנ"ל ולפרש מעניני העולם ואם אינו אוכל רק הצריך לו לשבוע נפשו מפת חריבה או אם צריך לו תבשיל אחר עמו בזה לא נחבטל זכות התבודדותו כמו שכתוב בספר החררים בפרק החשובה וזה לשונו כל מה שתמצא ברברי הראשונים תוכחות על עון יסורים קשים שלז' וחרולים והפסקת עינויים לא נזכרו אלא למי

יוסף אומץ

שאין עמלו בתורה אבל מי שתורתו אומנתו וידע דעת ויראה ה' זאת היא תקנתו לא יחלש ולא יחבטל מלימודו אך יום אחד מן השבוע יתרחק מכני אדם ויתבודד בינו לבין קונו ותתקשר מחשבתו בו כאשר עומד לפניו ביום הדין וירבר לאל רכות כאשר ירבר העבד אל רבו והבן אל אביו.

תתקב

והסוב מהגיל מי שעושה ככל ערב ראש חורש יום קדוש על דרך שכתב מהר"ר עסנאול ז"ל בסוף תיקוני חשוכה שהרפים בשם האר"י ז"ל סימן כ"ה שמי שעושה מעלות השחר יום קדוש עם הלילה שלאחריו ואינו אוכל רק לשבוע נפשו פלגי ליה מכרת אחד ולפחות כימי החשוכה יראה כל אדם לעשות יום קדוש כזה אם אפשר לו.

תתקד*

ושוב הרבר שאם יבא לו שינה שילמוד מעומר שהוא סגולה לשינה כמו שכתוב ברי"ה גם רחיצת העינים מסוגל להעביר השינה וגם לימוד בקול רם.

תתקה

ומה טוב ומה נעים בשבת אחים ורעים גם יחד המקשיבים לדבר ה' והחרדים למצותיו ביום כזה למען איש את רעהו יעזורו ויעזרו משנתם כי אדם יחידו כמעט שאי אפשר לעמוד על עמרו כל היום וכל הלילה בלי שינה אם לא שיש לפחות אחד אחד להקיצו ומלבר זה טוב הרבר בחבורה למען יפשפשו במעשיהם וכל אחד יזכור מוטיו ומוטיו חביריו ומוטיו הוסיף. וכתב בח"ח שהקנת חברים בצפת שאם מוכיח אחד לחבירו אל ישיב לו ער אחרי כלות ג' ימים כי סדרך העולם להתנצל על רוע מעשיו ומחזיק מעותו אם יתנצל סיר.

תתקי

סמוך לנירוש כשנחזקנו בערה הקדושה כמה ימים בערב ראש חורש באופן הנ"ל אשר על ידי כן הוריתי להם דרך תשובה באווה ענינים כמו שכתבתי בהקדמה הסכמתי על פי שלחן ערוך לומר כל הכרכות מאלקי נשמה ואילך אף על פי שלא ישננו ולא לבשנו ולא אורנו וכיצא בו, אכן כברכת התורה נסתפקתי אם היום גורם הכרכה ולא דוקא ההפסקה בשינה או לא או רק ההפסקה בשינה גורמת הכרכה ומפני שספק ברכות להקל לא אמרתי אכן דקדקתי לכתן לקול השמש כשמכרך אותם בקול רם בבית הכנסת כדי לצאת בהם.

(*) בנאריגנאל חסר סימן תתק"ג.

יוסף אומץ

תחקו

ולפחות בכל יום תענית יזהר מסייל ושיתה בטילה שאין בה שום צורך למחייתו שעיקר התענית אינו אלא להכנעה כמו שכחתי בסדר חשובה שלי וביותר צריך זהירות משחוק ומרגלא בפומי שהשחוק לתענית כאש לנעורת כי עיקר התענית אינו אלא להכנעת הלב ואין דבר בעולם שמוציא מחשבות היראה מלבו כהשחוק שגם מחשבות הצריכים לגופו וסמונו אין האדם זוכר בהם כלל בשעת השחוק.

השחוק הואיל ואינו לידי נימא בה מלתא וצתיק בקצרה מה שכתב ברח"ו וזה לשונו:

תחקו

המשחק בקוביא ושאר מיני שחוק וכן ההולך לאצטרנין וכיוצא אף על פי שלא ישחקו להרויח מעות זה מזה שיש בו משום גזל יש בו משום שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים. ויש שהתירו לעצמם מיני שחוק בקוביות שאומרים שהוא דבר המחדר השכל וצריך לגלות טעותם ממה שכתב רבינו יונה בשער התשובה כי המדבר דברים בטלים הוא ככופר בעיקר שאינו מאמין שמלא כל הארץ כבודו, שמי שמאמין שהוא עומד לפני המלך יחברך ויתעלה לא יעשה דבר נגד רצונו וקשה הרבה הזה מכל העבירות כי כל שאר העבירות אם חטא החוטא לפי שעה פחאום הסעוה יצרו אבל זה בשאט נפש יושב שעה אחת או ב' שעות ולפעמים כל היום ולא יזכור כי ה' לנגדו ולא יאמר כלבו לפני מי אני עומד ומכעים ולא אחבשש מגדולתו ולא אפחד מרינו ואם אמרו רבותינו ו'ל על הכעס שאין השכינה חשובה כנגדו כל שכן שראוי לושר כן על כח זו ואמרו בחלמור בענין האוחז באמה ומשחין מוטב יוציא לעו על בנוי ואל יעשה עצמו שעה אחת רשע לפני המקום וכפי זה כל שכן המשחק בקוביא שעושה עצמו רשע לפני המקום יותר מב' שעות ואפשר כל היום ולא רי לו שחוטא בנפשו ומאבר חי עולם הבא ויורש גיהנם אלא שמחטיא את הרבים שבהתעסקו בדבר שיתה בטילה מושך לב הרבים שיבטלו עמו וחטאם תלוי בו וכל המחטיא את הרבים מענשין אותו שאין מספיקין בירו לעשות תשובה.

הנה אבאר לאתחיל השחוק קצת דרכים לדרכי התשובה לזיש אשר מנעק מנעיר והתענית קשים לבריאותו.

תחקט

בת"מ כתב והבאתיו סוף ררך התשובה אשר לי על חטא הגדול והצאת ורע לבטלה שיכלה האדם כל ימיו בחשובה מטעם שכחתי לעיל כגון שבוט אחד יתענה יום אחד ושאריו יזהר מבשר ויין ולפחות שני וחמישי שבאותו השבוע ושובע שאחריו לא יאכל פירות ולפעמים אל יאכל בסעודותיו יותר מסין אחד מלכר הלחם אשר יחיה עליו האדם או עכ"פ לא יותר משני מינים, וכר

יוסף אומץ

שלא יכבד עליו ענין זה בסאר אל יקבל עליו ענין אחר מהנ"ל לכמה שבועות רק יעתיק. בכל שבוע מענין אחר מהנ"ל ואז לא יכבד עליו הענין כולי האי.

תחקי

ומי שהנ"ל עצמו לפחות במיני אכילות בכל סעודותיו הוא ישר וסוב מאד בעיני מכל האחרים שעל הרוב יש לכל בעל בית אפילו בינוני וכל שכן עשיר בשלחנו מינים שונים מלכד צנן וחזרת ומיני פירות ומי נכר יהיה ולא יראה צער בנפשו בראותו לפניו מיני מאכלים ומסעמים אשר ימנע לנפשו ולא יאכל מהם והכל לכבוד קונו כוראי לחשובה גדולה תצדק החשב לו.

תחקיא

וכל שכן לעשיר אשר מנהיג את עצמו כרכינו הקדוש אשר אמרו עליו חז"ל שלא ספק מעל שלחנו לא צנן ולא חזרת ואף על פי כן וקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה בשעת מותו ואמר לפני הקדוש ברוך הוא גלוי וידוע לפניך שלא נהניתי מעולם הוה אפילו באצבע קטנה. והנה לפום רהיטא קשיין אהררי וחירצו החוספות שלבני ביתו האכיל מעדנים והוא בעצמו ובכבודו נסתפק בפת חריבה. ובר"ח בשער הענוה פרק ו' כתב שגם העשיר ראוי להצטער כמו עני במאכלו ובפיזור בני ביתו ויתן השאר לצדקה והביא ראיה מדור חמלך עליו השלום שאמר על עצמו כי יחיד ועני אני. תצריך עיון דוה שכתב שגם בפיזור בני ביתו יצמצם סותר מעשה רב הנ"ל מרבי שהאכיל לבני ביתו אפילו צנן וחזרת, ואפשר שכל ביתו היו חכמים וחלסיריהם ואין לך צדקה גדולה מזו מהממלא גרון מורים כמו שיסר הפייטן במעריב ליל שני של שבועות נסוך נחשב ממלא גרון מורים ונוקק לחכמים כאלו בכורים מרים מקרא מלא כתוב ראיה לרברים ויבא לאיש תאלקים לחם תבכורים.

תחכיב

ובספר הישר כתב וז"ל צריך לעשיר לבל ילכש בגרי רקמה כי אם בגדים כינונים וישים אכילותו ושמחתו ותענוגיו במישור ואל ירכה בנינים ולא עבדים ובהמות וסחורות כי המרבה מכל אלה תגדל נפשו ותאזתו ותדל עבודתו.

תחקיג

כתוב בספר חסידים סימן תתל"ח יש רברים הרבה מרכים הבל זה המגדלים עופות לנוי ולקולם ומה שמתאי עליהם היה לו לתת לעניים. וגראה לי מלבר טעם זה טוב להרחיקם כדי שלא יכשל באיסור דאסור. למען קודם שיתן סאכל לבהמו.

תחקיד

עוד כתוב בר"ח בשער הקדושה פרק ס"ו לעולם יפחות אדם משליש סאכלו ואמרו חכמינו ז"ל סעודתך שתנאחך משוך ירך ממנה, ער כאן לשונו.

יוסף אומץ

202

ונראה שזה תשובה גדולה וחמורה שבגורו רעב ותאב לאכול ימים רסן לחאוחו, וכן מצאתי אחר כתבי בבאר מים חיים וכל בו בשם הראב"ד וזה לשונו, ודבר זה יזכירוהו אהבת השם יותר מחניית א' בשבוע, עד כאן. וגם ררר זה הוא נאות וסוב מאר לכריאותו שחכמי הרופאים כתבו שיותר מווק רבוי האוכל ממאכלים טובים ומועילים סמה שמוקת אכילה מועפת מאוכלים רעים וקשים לנוף. ומי שרוצה להתנהג בדרך זה טוב לו שינהג לאכול פת נקיה כלחם לבן וכיוצא למען ידע לעשות לו שיעור כמה הוא שישבע בו רעבונו קצת ולא יאכל לשבעה גדולה.

תתקטו

כתוב בת"ח שיאכל בתחילה כל סעודותיו פת באפר כרי שיזכור חסיד בתשובה.

תתקטז

לשון כל בו בקצרה: אדם אשר חסא ובא רוח סהרה בקרבו לשון ישליך מעליו כל פשעיו במחשבתו ויעשה לב חרש ויפיל תחנתו לפניו (כמו שאכתוב אחר סימן זה) וחסיד ירגיל עצמו בחפלה זו להזכיר עצמו על התשובה (ובת"ח כתב שרבינו יונה סידר תפלה זו לבעל תשובה לומר בכל יום ג' פעמים רהיני קודם כל אכילותיו) וזה הדרך שילך בו שירגיל עצמו להסמר מכל חסא בבקר בהקיצו ויפשפש במעשיו ולא יעות אפילו פסיעה אחת ולעת האוכל אם עות שום דבר יתורה מיד על הרבר בהיותו והיורו הזה ירחיקהו מכל עון כי יאמר איך אעשה הרעה הגדולה הזאת להתורות על הרבר ולחזור עליו ואיך אהיה מאותן שנאמר עליהם ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ואהיה כסובל ושרץ כירו ובהעלתו על לבו דבר זה ישמר מהעבירה ואפילו סעון עקביו ויהיה רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביו שבשמים ואם לעת האוכל שפשפש ולא קצא ישבח לבוראו שזכה להיות שענה אחת בתשובה שלימה וכאשר עשה מן הבקר עד עתה כן יעשה עד זמן אכילה של ערב וכן מוסן אכילה של ערב עד זמן שכיבה כמה יעשה מתחילת תשובתו עד חורש או שנה שיהא קבוע ומוחזק בעבורה הבורא ויניח כל מעשיו הרעים, עד כאן. ועוד האריך שם בדברי כבושין מי שחפץ בהם יקרא אותם במקומם כפול לעיל.

מן אכתוב תפלת חסיד רבינו יונה ססיד לבעל התשובה.

אנא השם חסאתי עיחי פשעתי כזאת וכזאת עשיתי (רצונו לומר שישפרט החסא הירוע לו אשר חסא ואשם ויפרט כאיזה מקום או אדם ובאיזה זמן עבר כמו שביארחי למעלה) מיום היותי על הארמה עד היום הזה ועתה נשאני לבי ונדרבה רוחי לשוב אליך באמה ובלבב שלם וסוב בכל לבי ובכל נפשי וסארי ולהיות מודה ועווב ולהשליך מעלי כל פשעי ולעשות לי לב.

יוסף אומץ

חרש ורוח חרשה ולהיות והירי כיראתך ועתה ה' הסתה יר בחשבה החירני בחשבה שליטה לפניך וסייעני להתחזק כיראתך ועורני נגד השמן הגלם עלי בתחבולותיו ומבקש נפשי להמיתני לכלתי ישמול בי ותרחיקהו סרמיה אברים שלי ותשליכנהו במצולות ים ותנעור בו לכלתי יעמר על ימיני לשטני ועשית את אשר אלך בחוקיך ותסירות את לב האבן סקרי ונתת לי לב בשר אנה ה' אלקי שמע אל תפלת עבדך ואל תחננוני ואל יעכב שום חסא ועון את תפילתי ותשובתי ויעמרו לפני כסא כבודך מלצי ישר להליץ בערי ולהכניס תפילתי לפניך ואם בחסאי הרב ועצום אין לי מליץ ישר חחור לי מקום מתחת כסא כבודך וקבל תשובתי ולא אשוב ריקם סלפניך כי אתה שומע תפילה.

תתקין

וכר"ח כתב בשער החשובה פרק ה' שסנולה גדולה לבעל השוכה שבשעה וירוי יכבה על עונותיו ויעביר הרמעות על המצה ששם נכתבים עונותיו ויתמרמר ויאמר לנפשו נפשי נפשי איך המיתיתך הבת היקרה איך עקרתך ממקום הסהרה למקום המומאה איך לא חסתי עליך, וירמה לנפשו כאלו הרג בנו יחידו רק אפילו בשוגג הלא יתמרמר לבכות עליו ואלו יאמרו לו עשה כך וכך ותחיה אותו ודאי שהיה עשה כן וכן ראוי שיתמרמר לבכות על מה שעבר ויהיה כל ימיו אכל על שהמית נפשו היקרה ובפרט אם יש בידו עון זרע לבסלה, והאריך שם מאד עין שם.

תתקין

עוד כתב שם שכשיכבה יאמר היורדי הכתוב בספר חסידים ס"טן קע"א וזה לשונו, יכבה רמעותי חרון אפך ממני ואת לבבי ראת אשר נסם יהי לסיס יוכבה נחלת אשר קדחה באפך ותשובה מעשי ישיב אפך ממני ותעניותי ועיגוי ימלאוך רחמים עלי וערך שלחני אשר לא ערכתני תחשוב ובה עריך והסיר אשר לא הצנתי על נחלים תחשוב כאש תוקר על מוכחך לא תכבה וכלי סאכלי אשר לא הובאו לפני תחשוב כאשר יביאו בני ישראל את המנחה והסרון רסי יכפר עלי כרמים על קרנות המזבח ומיעוס חלבי כחלבי אימורים רמעת עיני כהסך נסך שחר וקול בכי כקול שירים שהיו משוררים ותשכח עיני בצום ובכי כאור הנרות וריח רעבון כריח הקסורת ובשפטי נפשי ולבבי עם רמעותי המחה פשעי וחלישת איברי כנחתי קרבן ושברון לבי כאבני מוכחך ומשברי לבי מוכחך ולא תבזה לבי הנשבר ושיגוי בגרי חסודות כבגרי כהונה ומניעת רחיצה כקירוש ידים ורגלים (כי צריך למנע רחיצת חסא מרחיצת סננה ואלו לא היה לו לשנות בגריו וחלוקי*) טוב היה לו שהיה אמרו מי שאין לו אלא חלוק אחד חיו אינם חיים בקריעת לבי יקרעו ספרים שכתובים בהם עונותי ומתאן שפתי יסתמו פיות שומני וחלישת לבי ישמחו לב

(*) משורר דומה כגון תיבת "לא".

יוסף אומץ

מבקשך ובסני הריקה מחענונים אל תשיבני ריקם מלפניך ובעבור נפשי היבשה מהאווה חמלא משאלותי וניחומי וחשובתי ישיבך אלי וחרצני כי נחמתי על רוע מעללי ועל דרכי הרעים כי עשיתים בין שנינונות בין ורונות ואחת יודע כי ששום מחשבותי ודברי פי יהי רצון מלפניך רחום וחנן שחסיר מעלי כל דברים המעכבים את החשובה ולא אשוב להרע לפניך ומעשה הסוב ומחשבה הסובה אשר יש בי יכוננו לעולם לפניך ולבך עלינו לסובה.

דיני חודש אלול.

תקית

ראש חודש אלול שחל בשבת המנהג פה להפסיד השמים כסאי, ואם חל באחד בשבת מפסירין ויאמר יהונתן, ובשבת כי חצא שמפסירין רני עקרה מצרפין עמה עניה סוערה שהיתה ראויה להפסיד כראש חודש או כערב ראש חודש שהכל פרשה אחת. וכשיש שושבינות בשבת רני עקרה מקרימין להפסיד אותה עם עניה סוערה. וכשיש שושבינות בשבת עניה סוערה מאחרין להפסיד עניה סוערה עם רני עקרה. ובשבת החתונה אין מפסירין רק שוש אש. אכן אם יש שושבינות באחד משאר שבתות רסימן נ"ע אר"ק שר"ש מפסירין הסמן ההוא ואחריה אומרים כי יבעל כחור כאמצע הפסדה רשוש אש.

תקך

במסע משה כתוב שמתחילין לתקוע ביום ראש חודש הראשון דאלול והאריך שם בטעמים ונמקו עמו וכן המנהג פה.*

תקבא

החודש הזה חודש אלול כאשר הוא אחרית כל השנה החי יתן אל לבי לשפוש במעשיו ולתקנם וסוב להתבודד בכל יום שעה אחת כרי לשפוש במעשיו ולעין ספר תרי"ג מצות וימנם אחת לאחת למצא לחשבון אם עבר על אחת מהם ואז יעין תוך הוירוי של מהר"א שעפסלש ו"ל אביו של הנאון מהור"ר ישעי' סג"ל ו"ל שהיה אב"ד פה ואותו וירוי נרפס באותן תפילות הנרפסים בק"ק חענא ובאותו וירוי נזכרים רוב העבירות שרשו בהו אנשי וכשימצא עברה או עבירות שעבר עליהן יעלה אותם על ספר למזכרת עד שילך אצל חכם לחקן לו דרך תשובה עליהן.

תקבב

ובכל חודש אלול יתפלל לעת כל אכילה בכל כחו תפילת השב הנ"ל בסימן תקט"ז וכל אחר ואחר יתקן לו תשובה לפי כחו בחודש ההוא הן בתענית הן בטיעות אכילה מחבשילין שהוא רגיל בשכבר הן במניעת כשר ויין ופירות וכיוצא וחלמוד תורה באשמורת כנגד כולם.

(*) בתנחומי של ר' משה מיינץ: ומפסיקין שלש ימים קודם ר"ח.

יוסף אומץ

תחקג

אכן למי שיש לו הרבה בני בית בחורים גם בתולות או אורחים צריך לעשות ענינים אלו מסייעים אכילה כגיל בסרה ובמשקל באופן שלא יגרום הכעל בית שעל ידי שמעם אכילתו כגיל ימנעו בני ביתו גם המה לאכול בעורם בתוקף רעבונם ואו קרוב אני לומר שיצא שכרו בהפסדו, ואם נפסד לומר להם סעם מיעוט אכילתו בזה נראה כמחפאר דהוי כתבשיל הסתוקן והמתוכל ככל מיני תבלין וציקי קרירה שהקרחתו מלה שאינו שזה כלום ולענין זה רחמנא לבא בעי כבינה רעה והשכל, ונראה לי רנכי בני ביתו התמידים שאם ימנע מפניהם מעשות פרישות הנגיל אוי בעל כרחו יצטרך למנוע מעשיו הטובים ככל עת לא מפניהם יבוש ויעשה מעשהו הטוב כגיל בפניהם דאחרי שאין כונתו כלל להתפארות אין למנוע כלל ממעשהו הטוב אף אם לאינשי משמע שמכין להתפארות הכל כמו שכתבתי בריני התפארות, אכן נגד האורחים הבאים לפרקים אי אפשר לעשות עניניו בסתר נגדם באופן שלא ירגישו כמעשיו הטובים והיה ראה שימנעו על ידי כן מאכילתם כגיל נראה לי שיחנה שתחלת נררו שאם יבואו לו אורחים שאל יחול נדר ההוא עליו.

תחקד

יירא שמים שהוא ערום כיראה יצא ידי כולם לאחוז בזה ובוה שיוכל לסבב פני הדבר בחכמתו ובדבריו הרכים שאל יבינו סעם מיעוט אכילתו שהוא ספני פרישות. ואיהו דרך אשר יבחר לו לדבר אותו בפניהם שלא ירגישו בפרישותו לא ניתן לכתוב ולהעלות על הספר רק המשכיל יוסף אומץ מעצמו על פי העת והאורחים אשר יהיו לו או לירע לדבר רבירו שיכנסו באוני האורחים ואל יחוש לנפשו מהעונש הנדול מהסדר שגר שריסהו חכמינו ז"ל לעובר עבודה זרה, הרי החירו חכמינו ז"ל לשנות מפני השלום ופשוט ששלום נשמתו יותר אהוב וחביב למעלה משלום הגוף.

תחקכה

ואל יתחכם תבעל בית שירצה לנתנו פרישות הנגיל שלא לאכול עם בני ביתו כשיש לו אורחים רק יאכל סעורתו לברו או אשתו עמו בחרר מיותר או יאכל קורם סעורת בני ביתו או אחרות שאף אם בודאי ענין זה הוא תיקון יפה וטוב כשאין לו אורחים שלא יבוא לעונש התפארות מכל מקום כשיש לו אורחים הוא להם שכרון רוח שהבעל בית מראה בזה כאלו אין האורחים בראים וראויים לאכול עמו.

תחקכו

עוד דרך נכון שיחשב לו לחשובה כלי עיניו נפש שיאחר סעורתו בכקר ממה שרגיל שעה אחת או שתיים ומצינו גבי אחאב שנחשב לו דבר זה לחשובה גדולה.

יוסף אומץ

תתקכו

כל עניני פרישות אלו לאיש בריא שאין לחוש שיויקו ענינים אלו לבריאותו אבל מי שחש כחו ואינו בריא עד שיש לראות שאם לא יאכל דבר בעתו שהוא טוב ומחובל כראוי או ימעם במיני תבשילין יקוץ האוכל בעיניו עד שימעם אכילתו מאד שלא יהיה נופו בריא וחזק לעבודה בוראו אבל על ידי מיני מאכלים שונים רוחא לבסומי שכידא שחערב לו אכילתו כסוני הכותב לעתים נראה לי שסוב לו לאכול ולשתות בלי פרישות כדי להבריא נופו לעבודה קונו ותבוחן לבכות שיוורע מחשבתו שאינה להתענג רק לכונה טובה כנ"ל אל ישים אשם בנפשו ואיש כמו זה יוכל לעשות פרישותו בענינים אחרים שאינם מויקין בריאותו כגון שימנע מסעודת הרשות או מאכילת פירות ומנע משיחות בטלות ומסיוול ברחוב העיר ואם יודע ספר הוא יחמיר בלימודו בכל האפשר וירקק לכוון בכל מה שלומד לשמור ולעשות ולקיים ותיקף אחרי קומו מלימודו יעיין אם מקיים חמיר מה שלמד בעת ההיא כמו שכתב הרמב"ן באגרת שכתב לבנו העתיקה כר"ה שער הענוה פרק ו', ואם המצא חמצא דבר שאינו מקיים יכתוב על ספר למזכרת ויעשה לו סיני למשמרת שמא והלאה לא יעבור עוד על מצוה ההיא ותגרר יתיה על ידי קנס לצרקה כמו שתארכתי בזה בסדר החשובה שסדרתי לחסא הוצאת זרע לבטלה ואל יקבל עליו קנס ההוא כגרר לזמן גדול רק שבוע אחר או שנים ומשם יוכל להתחיל לזמן אחר כפי שיראה בעיניו ואז אף יעבור במשנה יהיה הקנס ההוא שנותן לצרקה לכפרת פשע עונג. וגם יפסל כל דרכיו ומעשיו על פי מה שסדרתי בסדר החשובה הנ"ל.

תתקכח

כל הפרישות הנ"ל בעניני האכילה אל יעשה כימים שהסעודה בתם מצוה ואין צריך לומר שאסור לעשות כן בשבת ויום טוב רק אפילו בראש חודש יש מצוה להרבות בסעודה וגם בחול הסותר כתב רש"י ז"ל על מה שאסרו בפרקי אבות חסכוה את תמועדות אין לו חלק לעולם הבא רהיני שנותן בהן מנהג חול באכילה ושתייה, ואפילו בחנוכה שמדרכנן אסור להתענות בו אל יענה עצמו באכילתו כנ"ל וכל שכן כפורים ושושן פורים.

תתקכט

אכן גם כימים הנ"ל שמצוה להתענג ולשמוח באכילה ושתייה יהיה כל כונתו לשם שמים לא לתנאה נופו בלבד ואל יאבד כל היום או רובו באכילה ושתייה ושינה רק יתן מקום לתורה ועבודה וכל שכן שלא להרבות בהוללות וסכלות ושיחות נשים ובתולות שיש לחוש שעל ידי שמחתן ויין מביא עצמו

יוסף אומץ

לידי חימור וחיטום היצר הרע אשר יבער בלבו כאש, וכתבתי לעיל שיש להעמיד שומרים על זה להפריד זכרים ונקבות זה מזה בימי השמחה.

תתקל

חייב כל בעל חשובה בפרט בעשרת ימי חשובה לישוב בומן ידוע לארץ וינהוג נויסה בעצמו ויחלץ מנעליו כרין מנודה ויבקש שלשה להיות בית דין ויבקש מהם שיחירו לו הנידוי כי כמעט אין צריך בארץ אשר יעשה טוב ולא יחסא ואשם אחת מתנה מאותן כ"ד דברים שחייב עליהן נידוי ובפרט בהזכרת השם לבטלה דשכח מאד ואין חילוק בין שמוכירו בלשון הקודש או בלשון אחר ולדעת יש מפרשים השומע אוזנה מפי חבירו ואינו מנדהו הוא עצמו בנידוי ודבר זה כמעט אין אחד גיצול ממנו ותקנה לזה שיגדרו כסתר ויחיר לו הנידוי תיבת, או לפעמים מברך ברכה לבטלה או ברכה שאינה צריכה דהיינו שמכנים עצמו לירי חיוב ברכה שלא היה צריך כגון אם יש לפניו שני פירות ודעתו לאכול שניהם ומברך ברכה אחריהם כדי להביא עצמו לירי חיוב ברכה ראשונה עוד פעם. ואז בהכנתו בענין הנידוי מקבל עליו בלב שלם לכל יחסא עוד בדברים שחייב עליהן נידוי ונסלח לו, כן כתוב בספר חרדים. ודבר זה צריך לעשות בתחילת ימי הסליחות כי כל זמן שהארץ בנידוי אין תפלתו עולה למעלה ואם כן איך יחכפרי עונותיו וכן כל בעל חשובה יעשה כן לתחילת השוכותו.

תתקלא

כתב הכל בו כל המתענה ד' פעמים בשנה ג' ימים וג' לילות רצופין מחליץ לו כל עונותיו, ואלו הן קודם עשרה בסבת, קודם י"ז בחמוץ, קודם ראש השנה ובעשרת ימי חשובה. ולא ידעתי אם דבריו אלו דוקא קודם לתעניות הנ"ל כי בעיני סוב יותר אחר התעניות שאם יתענה ב' ימים רצופים קודם התעניות אפשר שיחלש ולא יוכל להתענות תענית החיוב, לכן נראה לי כי שלבו רואה בקרבו על ראנה זו יתענה אחריהם.

תתקלב

ביש נוחלץ של החסיד מוהר"ר אברהם שעפמלש ז"ל הוהיר מאד שכל אדם היודע סוד העיבור יחשוב לעצמו לוח סמוך לראש השנה ואל יחוש על הסורה ויקנה לו לוח, וכן ראיתי א"ם החסיד ז"ל ושאר אנשי מעשה נהגין. ואם כן מי שיש לו לב ללמוד חשבון הלוח ואינו עושה אינו מקיים מצוה זו לכן כל אדם היודע ספר קצת ילמוד החשבון ואף על פי שאינו לומד כל העברונות כי כן סדרתי סדר לחשבון הלוח בקצרה הלא הוא כתוב בפרק בפני עצמו בסוף החלק.

יוסף אומץ

אגב תענית החשובה אכתוב

דיני קבלת התענית ועננו.

תתקלג

כל תענית יחיד צריך לקבלו בחפלה המנחה שלפני התענית באלקי נצור קודם יהיו לרצון ויאמר הריני בתענית יחיד למחר יהי רצת שחאה חפילתי כיום תעניתי מקובלת לפניך לכפר על כל חסאתי ועונותי ופשעי, ואם הרהר כן כלבו בשעת החפלה הוי קבלה. ואם לא קבלו בחפלה המנחה ותוא נדר להתענות איזה ימים לא יצא בתענית ההוא חובת נדרו, ולענין חפילת עננו איכא פלוגתא לכן מאד יש ליותר לקבלו כדן הנ"ל כדי לצאת ידי ספק. ואם לא קבלו נראה לי שיאמר היחיד עננו ראף אם אינו מחויב לאסרו מכל מקום לא הוי הפסקה שהרי שואל ארס לצרכיו בשומע חפלה. אבל בציבור אין לומר עננו בלא קבלה שאם יאמרנו בברכה בפני עצמה הוי חוססת שהיא הפסקה באמצע שמונה עשרה וזהו לפי דעת כונות מהרמ"א בהנחותיו סימן תקס"ב שכתב וז"ל, וכן נראה לי לנהוג בתענית יחיד.

תתקלד

ולכן המנהג כשהציבור גוזרין תענית להכריזו בשחרית קודם לתענית או לפחות קודם מנחה כדי שכל יחיד ויחיד יקבל התענית בחפלה המנחה. אכן אם על ידי אונס לא הוכרו קודם מנחה יש לסמוך אמאן דסבירא ליה שגם בחוצה לארץ סמכין אקבלת ציבור אף על פי שהיחידים לא ידעו ער אחר ערכית.

תתקלה

מקום שאומרים עננו כחוב לעיל סימן צ"ו. ברכון העולמים יש לגרום חלב מונחת ולא מנחה.

תתקלו

חתן יתפלל עננו במנחה קודם שילך לחופתו כדי שיהיה מותר לשתות כוס של ברכה.

דיני תעניות רצופים והשלמה בערב שבת.

תתקלו

מי שמתענה ב' ימים רצופים עם הלילות יש לו להתענות ב' שעות יותר על ב' מעה לעת שיום אחד מהם יהיה כ"ו שעות כמספר שם הוי"ה. ומי שמתענה ג' ימים יש לו להתענות ב' שעות יותר על ג' מעה לעת שהינו עיר שעות

יוסף אומץ

והסימן שובה ישראל ע"ר. ועל כל פנים אף אם הפסיק לאכול כמה שעות קודם הלילה לא יאכל אחר תעניתו ער הלילה.

תתקלח

ואם סוף תעניתו בליל שבת או טוב לו שיפסיק בתחלת תעניתו לאכול בעוד היום גדול באופן שישלמו ב' שעות שאחר התענית חייב אחר תפלת ערבית גם יתנה בפירוש בשעת קבלת התענית שלא יתענה ער הלילה, ואם לא התנה כן מחייב להתענות עד צאת הכוכבים. ואם הסתנה רגיל להתענות גם ב' שעות הנ"ל לחוספות או שיועד שהמנהג כן והוא קבל התענית סתמא נראה לי שצריך להתענות ב' שעות הנ"ל אפילו בליל שבת.

תתקלט

וכן כל תענית יחיד בערב שבת שקבל סתמא צריך להשלים. ואפילו ביאר צ"ט אם חל פעם ראשונה בחול שוראי השלים התענית או יש חיוב להשלים גם כן בערב שבת. אכן אם פעם ראשונה חל בערב שבת רשאי לאכול אחר התפלה וכן יכול לעשות כל ימיו בערב שבת, ואפילו אם מתנה בחול בפעם ראשונה שלא ישלים בערב שבת או מועיל התנאי, כן הוא בחשוכה מהרש"ל סימן ס'.

תתקמ

ומי שמתחיל להתענות ב' או ג' ימים רצופים כמוצאי שבת שאין רשאי או להכביל יעמוד אצל מי שמכביל ויענה אמן.

תתקמא

ובענין עננו של ימים ראשונים רתענית רצופים כתב בלבוש סימן תקס"ב ותקפ"א שיש פלוגתא בזה ואני בעניתי לא ראיתי שום חולק כי בפסקי מהרא"י סימן ק"ף כתב להרי"א שיש להתפלל עננו בכולם וכן כתב במסה משה ובעמק ברכה, אכן לא ראיתי אינו ראינו וגם משמעות מהרמ"א בהנהגותיו לשלחן ערוך סימן תקס"ב סעיף ו' משמע חכי עין שם. לכן טוב בעיני שלא יקבל עליו כל התעניות בקבלה אחת רק כל יום יקבל בפני עצמו ודרך זה טוב שאם יחלש על ידי שיכבד עליו התענית לא יצטרך להתרה וכמו שהארכתי בסדר החשובה שלי.

תתקמב

ב' ימים רצופים חס כמו מ' בלתי רצופים ולאדם כריא צריך ג' ימים. ודוקא מי שמתענה מ' יום לחשובה אבל מי שנרר להתענות מ' יום לא יצא ידי נדרו בבי' או ג' רצופים. כל זה לדברי הפוסקים אבל לדברי המקובלים אין ב' ימים רצופים רק כו' ימים.

יוסף אומץ

דיני תענית חלום.

תתקמג

בהעניית חלום כולי עלמא מורו רמחפלה עננו בלא קבלה.

תתקמד

מתענין תענית חלום בשבת וראש חודש וכיצא חוץ מערב יום כפורים על ג' חלומות רהינו על ספר תורה שנשרף חם ושולם ויום כפורים בשעת נעילה ושנינו שנפלו לברם והלחיים נשאר קיימין, ורוקא חלומות אלו ממש בלי שום שינוי אבל אם יש שינוי קצת בהם או רוקא בחול יתענה ובשבת וראש חודש וכיצא ייסיבנו.

תתקמה

בשבת אומרים עגנו קורם יהיו לרצון אמרי פי עד כי אתה עונה וגם רבון אומרים שם אפילו בשבת.

תתקמו

ואם התענה תענית חלום בשבת ויום טוב וחול המועד וראש חודש וחנוכה ופורים צריך להתענות תיכף אחר השבת או אחר שיעבור יום טוב וחנוכה ופורים אם לא שהוא תש כח ביותר שמויק לו אם יתענה שני ימים רצופים.

תתקמו

ואם התענה בשבת ויום טוב מחמת חלום או יסגור עצמו בחרר מיוחד ויתפלל כל היום, ואם מאבד היום ברברי חול ירית תרחי ניהנם.

תתקמה

ומי שישן שינת צהרים וחלם לו אחר מחלומות הנ"ל יתענה עד תוך הלילה עד שיהיו סעה חלום י"ב שעות, ואם הוא שבת וכיצא צריך תענית יום א'.

דיני ימי הסליחות וערב ראש השנה.

תתקמט

אם יש לאכול בסליחות קודם שילכו לבית הכנסת, המנהג על פי מהר"ל לאכול אחר ראש השנה על ידי תנאי קודם שילך לישן, וסתמא לא כדי לאפוקי נפשו מפלוגתא, וקודם ראש השנה לא מתעיל תנאי כי הסליחות קצרים וסעמים. ולכן אין משכימין תרבת קודם עלות השחר ואולי יסעה בעליית השחר, וגראה

יוסף אוימץ

לי שאין לשנות אף אם ישכים לאכול זמן רב קודם הליכה לבית הכנסת כי סגנון אבותינו תורה ולא פלוס בימים שלפני ראש השנה בין השכמה להשכמה. אכן בערב ראש השנה יש לסעוד דבר מה ספני וכחוקיהם לא תלכו שהמה נוהגין להתענות כיום שלפני חגם. אכן בסעודה בעלמא סני כמיני סרקחת וכיצא לא לסלאות בסנו אם לא ירעב, ועל כל פנים יותר במה שאוכל בכרכותיו ברקרוק לפניו ולאחריו וכשיעור כרי שלא תהיה ברכה לבסלה, ואם יהיה דבר שצריך נסילה יותר כנסילה ברקרוקיה כמבואר למעלה ולא יאכל בחפזון בלא ברכת חסון ספני סרעחתו לבית הכנסת ויהיה לו יותר הפסד משכרו נגר יום הרין תנורא והקרוש.

דיני ברכת התורה לפני הסליחות כתבתי לעיל.

תחקן

המתעניין בסליחות אפילו רק יי ימים עם יום כפורים אינם סחוייכן להשלים התעניות רק עד אחר יציאת סבית הכנסת. אכן נראה לי שבעל נפש יחוש לעצמו להשלים כי סעמא ראין צריך להשלים כתב בחיה בשם המרדכי דצערא בעלמא קבל עליה ולכן אחרי שמסגף נפשו לכפרת עונותיו אם כן בעיני להכל רמה שבשכיל שעה קלה שמסגר לאכול אבר סינופו שלא יקרא רק צערא בעלמא ולא צער סחמא וכל שכן שלא לתענית יחשב ואם כן ההשובות לכל עגירות שצריכן תעניות אינן תשובות כהוגן כי לא יכופרו בתעניות אלו, לכן מי שחושש לנפשו לכפרת עונותיו טוב לו להשלים תעניותיו כל ימות השנה אם לא בערב שבת או בערב ראש חודש.

תחקנא

מי שחפזה עליו שינתו שלא אמר סליחות עם הצבור כתב בשלחן ערוך סימן תקס"ה שלא יאמר הייג סדות ררך בקשה אלא כקורא בתורה, ולכן נראה לי שטוב שיאמרם בנינון במעמיהם אבל הסליחות בלי סדות הנ"ל לא ראיתי שמקפירים שלא לאמרם ביחוד ודלא כשלחן ערוך שם, ובאמת לא ידעתי סעמ, ואפילו הייג סדות התיר בהנהגות סנהנים לאמרם להריא כמו שכתוב בסור.

תחקנב

וגם מרן דבשמיא ומחי ומסי אין ליחיד לומר בלשון חרנוס משום הא דאמר חכמינו ז"ל אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי שאין סלאכי השרת נזקקין לו, וצבור שאני, כן כתוב בעמק ברכה.

תחקנג

כ"ו כאלול קבענו סה לתענית צבור בכל דיניו יען בו כיום בשנת שעיר נתגרשנו סקולחנו על ידי שנתיעצו עלינו אנשי עירנו אותם שהיו סורדים

יוסף אומץ

ועמדו למנין אם להשמיד ולאבר חס ושלום או לנרש ועלמה הסכמתם להיות לנו נפשנו לשלל אכן כלה נרש יגרשנו מעירנו גם סמונינו הנשאר לנו אחר הגולה שגולו אותנו ביה בלילה ולא התביאנו אותו סחוץ לקיר הרחוב וחוצה יתר הגול הוא אכלו והשחיתו מורדים הנ"ל ושרפו ברחובותינו כמה וכמה סכתבי הקודש שסצאו בבתינו ובבית הכנסת גם שלחו יד באיזה ספרי תורה בעונותינו גם בהרבה האצרות אשר נעשו בבתיים שלחו יד מלכר שעשו הרבה בעלי בתים לשכנינו לנאמנים ביום אף ה' להביא מבתיים לבתיים כל הנמצא בתוכם ולשמרם והמה ירשו גם לקחו גם נגבו גם שמו בכליהם. על כל הרבירים האלה הוקבע יום הנ"ל לצום ומוסיפין בסליחות דיום ההוא רבות צרונו קודם הפוסמן דיום ההוא גם מוסיפין פוסמן זכור ברית בזכור לנו בריתו ואם חל יום הנ"ל בערב שבת אין משלימין התענית, ואם חל בשבת מקדימין התענית לערב שבת.*

תחקנד

בשנת שפ"ו היתה ברית מילה ביום הנ"ל והסכמנו למעשה שלא לסעוד הסעודה ער הלילה.

תחקנה

חולים ויולדות אין צריכין התרה כשאר תענית ציבור שאני נוהג להתירא בג' הרוסות כסנהג חכמי עירנו נוחי נפש ד"ל וסעמם משום רכשאין שמד ואין שלום רצו מתענין לא רצו אין מתענין ומאחר שאינם רק סבה מנהג צריכים התרה אבל לתענית זה מתחלה לא קבענו להם תענית זה.

תחקנו

בערב ראש השנה וערב יום הכפורים כשמתפללין על חקברות טוב לתח הצדקה לעניים קודם חליכתו לבית ה' כרי שחקובל חפלתו ברצון על ידי הצדקה. אכן מאחר שנתפשט המנהג לתח אחרי ההליכה מבית הכנסת ואם ישוב לביתו תיכף בידים ריקניות יהיה נחשד על הצדקה לכן כרי להיות נקי מתי ומישראל יתן לקצת עניים קודם ולמקצתן אחרי כן.

תחקנו

תחנינות שאוסרים בבית עולמים אין לחתום בהן בשם רק ברוך שומע תפילה וכיוצא.

תחקנה

מילה או פריון הבן בערב ראש השנה המנהג פה לסעוד בהם כל חקראים בלי התרה וכל שכן כשאר ימי הסליחות אכן חולה או יולדת שאוכלי בתעניות אלו או תעניות ציבור אחרים המנהג שמתירים להם שלשה הרוסות.

(* בהנחת של ר' משה מייזן: ואם חל ביום ב' קראין שחרית מרשה חשבוט)

יוסף אומץ

תקנס

להעביר לפחות חפלות בראש השנה בדקדוק גדול. ומה טוב להעביר גם הפיוט כי בכמה מקומות איכא גירסות ופירושים שונים שאין אדם יודע להכריע בין קודש לחול אם לא ידקדק בדקדוק נמור וכבר כתבתי לעיל בשם האר"י שאין לשנות בשום נוסח התפלה ממנהג המדינה ההיא, וכמהרי"ל נכתב שאפילו בניגונים אל ישנה וכל שכן בימים נוראים כרי שלא ימצא המקטרג מקום להסמין חס ושלום וכעת אין רצוני להאריך בגירסות ופירושים התפלה ופיוט רק דבר אחד שראיתי הצורך גדול בו מאוד ראיתי לכתוב והוא זה:

תקנס

כונות החיים שאנו מתפללין עליהם בראש השנה ויום הכפורים מה המה שחיי עולם הוה המה הפוך חיי העולם הבא שאינו יכול לבוא לעולם הבא בחייתם והנה הארכתיו כזה מאוד בפירוש תפלת ימים הנוראים שהתחלתי לכתוב וכלל העולה שרובא רובא סבירי להו שהם חיי עולם הוה רק הפיוט סבירא ליה איפכא ואם כן אית לן למיזל בחר רובא.

דיני ראש השנה.

תקנסא

ראיתי אבי מורי החסיד ו"ל מרקק שכל ימי התשובה היה מתפלל שמונה עשרה ככפיתות ראש וכשהגיע לברוך רבכא אבות ומורים כופף ראשו יותר ובשאר סיום הברכות זקף ראשו עד סוף הברכה וכן הוא בסור.

תקנסב

הרבה נכשלין שששססימין תפילתם קורם לשכיניהם אוי יושבין כי אסור לישב בתוך ארבע אמות של חבירו המתפלל ועיין לעיל סימן נ"ה.

תקנסג

בליל ראש השנה אין מנהג מה להתענות עד הלילה ולכן אין אוסרים מעריב כרי למהר לאכילה, אכן בחירוש שאומרים מעריב מנהגם להשלים, גם לא יענה עצמו בסעודה הלילה והיום מבשר ויין, אכן לא ימלא כסנו מבשר ויין למותרות כדי שלא יקל ראשו ויסיר מלבו ודעתו כי היום יבא במשפט ועל כל פנים חתיה אימת הרין והתשובה תקועה וקבועה בלכבו אפילו בעת אכילתו ושתיתו והרי לעיל כתבתי ראפילו בשאר ימים טובים אל יקל ראשו ביותר בתענוגיו רק יזכור יום המות והתשובה כל שכן בעת שאנו תלויין ברין שהיו ענינו תלויות למרום להתצא לאור ולטובה משפטנו, ולכן

יוסף אומץ

אין רגילים לחוסף בו תבשילין כברגלים וכל שכן שלא לעשות בו משחה
היין. וראיתי כחוב על שם מהר"ש לוריא שלא אכל בו רגים.

תקסד

תתפוח ברבש שמנתגנו לאכול כליל ראש השנה צריך ברכה בורא פרי
העץ ולכן יש לומר קודם הברכה שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה שאם
יאמר כן אחר הברכה הוי הפסק בין ברכה לאכילה אף שאפשר לדמותו לסולו
ברוך ולא הוי הפסק מפני שהוא צורך האכילה אכן למה לנו להכניס ראשינו
בספק זה.

תקסה

ועל הרבש נראה לי שאין לכרך רהוי ספל לתפוח. אכן הירא לנפשו יאכל
מעם רבש בעין קודם לתפוח ויכרך עליו שהכל נהיה בדברו כדי להוציא נפשו
מכל ספק.

תקסו

בברכת המזון יש לומר אחר הרחמן הוא ינחלנו ליום שכולו טוב הרחמן
הוא יחדש עלינו את השנה הזאת לסובה ולברכה.

תקסז

העולם טועין כמה שבשעת פיוסי ימים נוראים וניגונים עומדים על
רגליהם באימה וביראה כראוי ובשעת שמחור החון התפלה שבסדר הקדושה
כגון ובכן קדוש ותמלוד וכיוצא יושבים בטלים במחשבות חזק ורבים מהם
מפסיקים בשיחות כסלות וכזה עושים מהעיקר ספל וספל עיקר כי סדר התפלה
חיוב נמור להאזין להם לקול החון באימה וביראה אפילו בשאר ימות השנה
כדכתבתי לעיל והפיוס איננו חיוב ובמקומות רבים אין אומרים פיוסים שלנו
וסקצין בהם סאר.

דיני תקיעה.

תקסח

בשעת שמברך החוקע ברכות התקיעה יאוינו כל העם אליו בכל כונת
הלב וכל שכן שלא יפסיקו בשום שיחה בעולם אפילו לצורך התקיעות שהרי
המה צריכים לצאת בברכות התוקע וכל שכן שהיו אוניהם קשובות לקול
התקיעות ברקוק גדול. ונראה לי שטוב שכל אדם יעין בתור התקיעות הרשומין
זו אחר זו כסדרן במחזורים וישם אצבעו על כל קול וקול שתוקע התוקע
וחיכך שנומר התוקע קול ההוא וישם אצבעו על הקול שלאחריו ורבר זה

יוסף אומץ

הוא בעיני חיקון גדול לשני ענינים האחר שעל ידי כן בוראי יצטרך לכון בכיון גדול לשמוע התקיעות, ולכן טוב הוא יותר משילמוד בעת תהיה אפילו בכוחות התקיעות, השני כי אם באולי יסעו התוקע והמחזיק ידע הוא להזהירו מטעותו. ואל יקל במצוה הגדולה הזאת שעליה אמרו חכמינו ז"ל כל שנה שאין תוקעין בהחלתה מרעין לה בסופה לומר הלא יש כמה גדולים וטובים יותר ממני ולהם ראוי לתקן המעוות כי אפשר שאחרים אין משגיחין בזה וסומכין על התוקע והמחזיק ואם כן על ידי כן יהיה הרבה מעות לא יוכל לחקון עוד כי לעולם לא יורע הרבה.

תחקט

המרבירים בין התקיעות רמיושב דהיינו שלפני הכנסת ספר תורה לתקיעות שבמוסף עונם גדול מנשוא ההברכה לתקיעות רמיושב קאי גם כן אחתות שבמוסף והמה עיקר החיוב.

תחקע

מילה בראש השנה נהגו פה למול תיכף אחר קריאת ספר תורה ובזכרונות כשנעני החון לבי זוכר כל הנשכחות וכו' אומרים חרו ראונו רוכור בריח אברהם כן כתב אבי מורי החסיד ז"ל בשם חמוי אבי מורי זקני הר"ר זעליקמן ריינבך ז"ל כן הגאון מוה"ר ישראל ריינבך ז"ל שהריבץ תורה בישראל הנפטר פה בשנת רס"ה.

דיני מוסף-

תחקעא

אף שאין רצוני לכתוב מנוסחאות התפלה מכל מקום לא יכול יוסף להחמק מלחזות רעו בנוסחאות ומנחתם בראש השנה יען ראיתי בזה הרבה נירסות שונות זו מזו ובחתי לי לומר כניסת מחרים שהיה מארצנו וגם מהר"ל שרובא דרובא ממנהגים בארץ אשכנז הם על פיו וזו היא נירסתם מן ומנחתם וכו' ויין כנסכו ושעיר לכפר מלכד עולת החרש ומנחתו ושעיר לחסאת ונסכיהם כמשפסם ושני חמירין כהלכתן. ובמנהגים ומהרמ"א בהנהגת שלחן ערוך גורסים אחר ויין כנסכו מלכד עולת החורש ומנחתו ושני שעירים לכפר ואין בידי להכריע, רק שאנחנו בני אשכנז נעשה כמו שהנהיגו אותנו חכמי מדינתנו הנ"ל ובני פולין יעשו כחכמי מדינתם וכמו שכתבתי לעיל בשם האר"י ז"ל. אכן על כל פנים מקצת הנוסחאות שגורסים עולת החורש ומנחתו ועולת החמיר ומנחתה ואף על פי כן גורסין ושני חמירין כהלכתן על כרחך הוא מעות שאי אפשר להקריב ג' חמירין ביום אחד ואף שבתרומת הרשן יושב מנהג הוכרת ג' חמירין ברוחק היינו רוקא אם מזכיר המקרא מלכד ככתבו וכלשונו ממש ודוקא

יוסף אומץ

לאחר שאמר ומנחםם וכו' ושני חסידין וכו' אבל איפכא לא עיין שם בתרומת הרשן, ובשלחן ערוך שכתב גם כן עולה החסיד וכו' ושני חסידין וכו' נראה לי רמזות הוא וכן משמע בלבוש.

תקעב

בסיום זכרונות אומרים מה ועקירת יצחק לורעו של יעקב וכו' חזכור נגר דעת הריב"ש ואין לנו לזוז ממנה: החזונים הקדושים הקדמונים שהיו מה ואחר מהן גדול בדורו מהר"ה סרויש ויל מקובל הגדול וגם אבי מורי וקני הר"ר איזק ז"ל.

תקעג

אסור להשתחווה סמוך לארץ ממש בבית הכנסת ראיכא רצפת אבנים משום ואכן משכית וגו' אפילו לרברי הריב"ש שהתיר סתם השתחוויות אפילו מרבנן, אכן בכריעות והשתחוויות בראש השנה ויום כפורים בעלינו והיו כורעים וכו' רבסדר עבירת מוסף יש היתר קצת מפני הרשאים ששוחטין על פני הרצפה מפני טעם זה. אכן אני קבלתי סמורי הגאון מהר"ר הירץ ז"ל אביר מה שיש לפרוס הקיטל לפניו קורם הכריעה.

תקעד

מי שיצא ידי תקיעה ותקוע לזכר מברך אבל לא שהחיינו ועיין לעיל גבי קידוש רפסח, ואם תקוע לנקה אינו מברך כלל.

תתקעה

מנהגי אבותינו תורה לילך אחר האכילה לנהר ולומר חשליך וכו' ועיקר הטעם על פי המדרש שהשמן נראה לאברהם אבינו עליו השלום לנהר בלכתו לעקירה וכן היה המנהג פשוט מה כל הימים עד איוה השנים ששומרי שער נהר מין המה בעלי מלחמות שכמעט נשכח המנהג ררובא רעלמא ואפילו המדרקים אינם הולכים רק אל המלוא שקורין וואל במקום שמוציאין למטה בחרץ שקורין נראבין צינור קטן עם מים, והנה מלבר שאינם יוצאים בסמך מדרש הג"ל גם נכשלין שאומרים פסוקים במקום הטינופת שיש במלוא הג"ל ולכן נתאמצתי בכל האפשר לי לילך לנהר מין על ידי שרברתי על לב גבאי הקהל לרצות שומרי השער במורקי הין איוה שנים ואקוה שעל ידי כן יחזור המנהג ליושנו.

תתקעו

המדרקין נזהרין שלא לישן בראש השנה וסמך לזה בירושלמי*.)

(*) במונחת של ר' משה מיינץ: ואינו בטמריט.